

PUBLIKACE SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ V ČESKÉM PRÁVNÍM PROSTŘEDÍ DO ROKU 1918

Lukáš Králík

I. Publikace soudních rozhodnutí do konce 18. století

Téma publikace soudních rozhodnutí a jejich systematické úpravy do formy judikátů bylo v naší jurisprudenci zatím bohužel značně opomíjené. Pokud se vyskytují zmínky o nějaké formě publikace soudních rozhodnutí, jsou většinou jen poznámkami na okraj ve velmi zkratkovitých tezích. Přitom se jednotlivá historická soudní rozhodnutí zmiňují dosti často v odborné literatuře, vysokoškolských učebnicích i v jiných textech.

Ale jestliže se zamyslíme a položíme si praktickou otázku, kde lze dohledat konkrétní texty soudních rozhodnutí z doby před érou klasických sbírek a sborníků judikatur, musíme začít pátrat vskutku velmi pečlivě v dávném šerověku naší právní kultury.

První stopy publikace soudních rozhodnutí na našem území je možno najít v období vrcholného středověku, a to již od 13. století. Je pravděpodobné, že i před tímto obdobím byly nějakým způsobem sepisovány význačné soudní případy a jejich zobecněné anotace, nejsou ale k dispozici prokazatelné a hodnověrné prameny, jež by tuto teorii podpořily. Důvodem k hypotéze o publikaci soudních rozhodnutí ve specializovaných sbírkách jsou opakované náznaky ve starších právních knihách¹ nebo odborné literatuře.² Právní knihy odkazují např. na sbírky nálezů, z nichž bylo při vytváření textů právních knih čerpáno.

Výskyty judikatury v dnešním slova smyslu se dají vystopovat především ve čtyřech typech středověkých rukopisů, a to v zemských deskách, právních (městských) knihách, kodifikovaných zemských zřízeních a v samotných sbírkách nálezů.

Zemské desky a texty soudních rozhodnutí

Zemské desky (*tabulae terrae*) se poprvé v Čechách objevily kolem roku 1260 spolu se zřízením zemského soudu (většího). Původně byly vedeny u krajských soudů jako protokolní knihy půhonů.³ Byly při svém vzniku inspirovány vzorem městských úředních knih. Nejdříve do nich byl především zapisován první půhon a později se k němu připsal konečný nález. Přidávaly se také podrobnější popisy průběhu konkrétního soudního jednání po procesní stránce. Později se do nich zapisovaly další informace, jako např. vlastnické zápisy u nemovitostí.⁴

Zemské desky se diverzifikovaly na více různých řad (kvaternů). Byly to desky trhové, zápisové, památné, půhonné a pomocné.⁵ Rozhodující pro zápisy soudních rozhodnutí byly tzv. desky půhonné, kde se uváděl záznam o počátku (půhonu) procesu a průběhu soudního jednání. Zapisovacím jazykem byla zpočátku latina, od 15. století ji nahradila čeština a po roce 1620 to byla němčina s češtinou. Jeden z nejstarších kvaternů pochází z let 1316–1320.

Na konci zápisu o skončeném procesu byl shrnut výrok, případně i sumář celého případu, který byl určitým zobecněním. Soudy si držely právo formulovat „obecné nálezy“. Spolu se sněmovními usneseními zemského sněmu byly za rovnocenné považovány primární prameny práva a zapisovaly se do zemských desek. Pravomoc vést desky měl písař, na papír zapisoval ingrosátor a pomocníci zvaní registrátoři v nich vyhledávali.⁶

Takový zápis by bylo možné považovat za první publikaci soudního rozhodnutí ve formě judikátu. Desky byly veřejně přístupné a bylo z nich možno pořizovat opisy za úplatu. Správou desek byl pověřen úřad desek zemských, který vykonával také funkci archivu království a registratury zemského soudu. Tyto funkce potvrzují, že zde musely fungovat zemské desky jako sborník soudních rozhodnutí a publikační úřad *sui iuris*.

Na Moravě, kde byly zemské desky vedeny také od poloviny 13. století, byly od dob Karla IV. zřízeny knihy půhonné, nálezové a trhové. Jedna řada desek je přímo označena jako nálezová. Po vzoru českých a moravských desek vznikly později během 15. století obdobné desky i v dalších částech českého státu, např. na Opavsku a Těšínsku.⁷

Jako konkrétní příklady nálezů ze zemských desek mohou sloužit nálezy z rukopisů, které se zachovaly v opisech českých zemských desek. V roce 1541 shořely – rukopisy s opisy zpracoval V. Hanka a F. Palacký je otiskl v Archivu českém. Jeden z nálezů z roku 1437 např. zní: „*Nalezli vuobec za právo : kdyžby společníci byli dskami učiněni, a jeden žeby umřel a dcer toliko po sobě nechal, tehdy druhý společník neb jeho synové má jich odbývati jako dcer svých vlastních.*“⁸

Na druhou stranu některé zachovalé záznamy originálních desek na Moravě, kde se zachovaly desky brněnského soudu (cúdy) a olomouckého soudu už od roku 1348,⁹ ukazují, že ne všechny knihy v této oblasti obsahovaly soudní nálezy. Konkrétně právě dochované moravské desky z 15. až 17. století zapisovaly jen individuální právní akty a úkony, jako např. převody majetku a registrace smluv a dědictví.¹⁰

Soudní rozhodnutí v městských knihách

Městské knihy byly analogickým prostředkem zápisu soudních rozhodnutí stejně jako zemské desky pro oblast soudnictví, kde jurisdikci vykonávala města sama. Sestávaly z příručních knih „manuálů“, do kterých se zapisoval nanečisto průběh soudního jednání. Na samotné rozsudky byly určeny zvláštní „knihy nálezů soudních“. Stejně jako u zemských desek písaři městských soudů sestavovali vlastní vybrané sbírky nálezů vypsané z knih. Obsahovaly rozhodnutí soudů městských.

Z nejznámějších dochovaných městských knih lze jmenovat např. sbírku „Soudní akty konsistoře pražské“ z roku 1378 nebo latinsky psanou „Sbírku brněnského městského soudu písaře Jana“ a knihu šefů „Schäffenbuch“¹¹ z poloviny 14. století, které vycházely z původních sbírek brněnských nálezů – sentencí. Dále to byl „Kodex jevíčský“ z 15. století s částí knihy nazvanou „Nálezky orteluo“ nebo „Olomoucký kodex“ Václava z Jihlavy z 15. století.¹²

Městští písaři opisovali nálezy do zvláštních právních knih, zhotovovali k nim obšírné rejstříky a doplňovali je novým právním materiálem, který se při městském soudu rozšiřoval novými domácími nálezy i naučeními z Magdeburku a Halle (v oblasti aplikující právo severoněmeckého magdeburského typu). Spisy se dělily na dva základní druhy pramenů (městské právní knihy a sbírky naučení). Městské právní knihy jsou, podle definice používané zvláště pro německou oblast, zpracováním určitých pravidel vykrytalizovaných

zobecněním ze soudních nálezů. Knihy jsou vytvořeny kompilací jakýchsi předchůdců dnešních právních vět, vzniklých z činnosti spisovatelské, ne zákonodárné nebo autonomní.¹³ Užívalo se jich na soudech městských jako podpůrného pramene a byly sepsány soukromě, často bez úřední autority.

Od úředních městských knih se tak postupovalo výše k právním rukopisům, případně právním knihám. Důležitými pracovními prvky při sepisování byly abstrakce a výběr. Abstrakce se projevovала zejména ve zpracování případů, kdy v různých stupních a podobách mizel konkrétní právní případ a zůstával pouze výrok. Výběr autorem se projevil při psaní právních knih. Sám autor tvořil text spojováním případů podobného druhu a také pomíjením případů nepodstatných a uplatněním případů vzorových.¹⁴

Právní knihy

Dalším typickým fenoménem středověkého českého práva, ve kterém by bylo možno vidět počátky publikace soudních rozhodnutí, jsou tzv. právní knihy. Koncem 13. století se objevují první pokusy o systematické uspořádání práva podle jednotlivých kategorií, sloužící k lepší orientaci a dostupnosti práva.

Právním knihám předcházely ještě starší formy záznamů, a to příručky usnadňující fungování zemského soudu. Nazývají se „paměti úředníků“ a obsahují stručné přehledy právních zásad procesního řízení nebo záznamy právních formulí. Původně byly sepisovány latinsky, později česky.¹⁵

Součástí právních knih byly také právní formuláře. Ze záznamů o soudních řízeních byly úředníky pořizovány výpisy jednotlivých důležitých rozhodnutí a dále formuláře pro usnadnění procesních úkonů. Výpisy soudních rozhodnutí zemského soudu byly některými autory tříděny a komentovány. Zobecněním právních příkladů se vytvářela obecnější právní pravidla, která tvořila větší část obsahu právních knih.¹⁶

Nejstarší známou českou právní knihou je „Kniha rožmberská“ ze 13. století, jejíž nejstarší dochovaný rukopis pochází z doby mezi lety 1358-61. Vznik knihy je ale datován přibližně o 40 až 70 let dříve.¹⁷ Má jasnou strukturu, text je složen z částí věnovaným určitým oborům práva nebo právním institutům. Každý článek obsahuje pravidlo, které je formulováno jako obecně závazný text – je to obdoba dnešního normativního textu. Nejsou v něm většinou žádné konkrétní údaje, jež by odkazovaly na případný nález, např. v čl. 143: „*Když pŕovod, cožkolivěk že je vzchoval na svém hnoji i živo i mrtvo: tehda právo postihnuti pŕovodu svědky, jakž draho zceněno, právo jako z dluhu na křtži*“¹⁸ nebo v čl. 240: „*Pak-li by pŕovod, nebo pohnaný, nebo poručníci, nebyl který toho do poledne na dědině, jakž rok ve dskách, ten své právo ztratil.*“¹⁹

Formulovaná obecná pravidla pravděpodobně pocházejí z nálezů, ale konkrétní nálezy nejsou citovány. V textu knihy se nachází několik článků, které sice neodkazují na konkrétní nález, ale v textu článku s pravidlem jsou zmíněna konkrétní jména stran, v čl. 145: „*Pak-li odpovie že die tento kŕň, jehož sě Mikeš z Unhošče jal, ten mi je takto pŕišel a nevěřil-li, by se u něho rodil: tehda právo na pŕovodvých svědciech ledno*“²⁰ nebo v čl. 127: „*Jindřich ze Bečvār mluvil nebo pravil jemuže jeho Jan z Dobročic chtěl Mikše ze Lhoty zabiti, nebo toho učiniti, toho chce životem doličiti, tehda když odpovie : nemluvil sem nebo nepravil sem, a chci se tě toho zpraviti právem, ale právo, otpŕiseci sě sirotčím právem, že toho nenie*“.²¹ Z takového textu můžeme vypreparovat strany sporu, skutkové okolnosti, žalobní nárok i výrok s právní větou na konci. Bez

pochyb lze konstatovat, že je to text soudního nálezu, potažmo judikát v dnešním slova smyslu.

Jinou právní knihou z doby kolem poloviny 14. století je „Řád práva zemského“ („Ordo iudicii terrae“), jenž byl také podle všeho soupisem, svodem nálezu zemského soudu. Autor je neznámý, kniha je psána česky a stala se nejoblíbenější právní knihou v Čechách.²²

Na první právní knihy navazovala známá „Práva zemská“ od Ondřeje z Dubé, česká kniha, napsaná v době sahající od let někdy po roce 1395 do roku 1406. Kniha je prvním pokusem sepsat komplexně platné soudobé právo a ve své 2. části obsahuje stať o nálezech.²³ Většina knihy je složena z textů nálezů a menšina z procesních formulářů. Autor čerpal texty obecných nálezů přímo ze zemských desek.²⁴

Koncem 15. století přišel Viktorín Kornel ze Všehrd se svým dílem „O právech, súdiech a diskách země české knihy devatery“ (1495–1499, redigováno 1502–1508), které se stalo nejpoužívanější právní knihou²⁵ a v níž se pracuje s nálezy zemského soudu. Jednotlivých devět knih je rozděleno do kapitol a poté podle hesel do podkapitol.

Normativní text pravidel se skládal z odstavců; co pravidlo, to jeden odstavec. Text pravidla v odstavci většinou pravděpodobně pocházel ze soudních nálezů. Je to vidět z toho, že za textem pravidla, na konci odstavce, je v závorce uveden zdroj pravidla, tj. ve kterých deskách se nachází nálež, např. jen obecně: „*Pakli by žádné pokuty v smlúvč oloženo nebylo, tehdy pro dosti neučinění smlúvč v čem koli, strana držčie stranu nedržčieci má k súdu zemskému pohnati z nedržčenie smlúvy, nebo z dosti neučinění smlúvy. (náležčov na to je dost v diskách).*“²⁶ Jindy byl zdroj pravidla z nálezu specifikován konkrétně, např. „[...] (nálež o tom v Černých pöhonných, kdež Jaroslav z Heřmanova Městce Jana z Michalovic)“, nebo v jiném článku: „[...] (Toho dčovod v Modrých pöhonných, kdež Margreta z Michalovic pöhanie Zdeňka ze Šternberk, nejvyščieho purkrabč Pražského).“²⁷ V samotném textu pravidel tedy nejsou výslovně otištěny nálezy soudní, na jejich text je pouze odkazováno.

Na Moravě právní věda zmiňuje výskyt dvou zásadních právních knih, a to „Knihy tovačovské“ a „Knihy drnovské“ ze 16. století.

Starší byla „Kniha tovačovská“ od autora Ctibora Tovačovského z Cimburka. K rukopisům knihy bývaly jako přílohy přidávány pühony a nálezy z knih (sborníků) pühonných a nálezových. Tyto pühony a nálezy nemusí být dnes již zachovány a jsou zaznamenány právě jen v přílohách ke Knize tovačovské.²⁸ Rukopisy této knihy mají často na okrajích jednotlivých článků, z kterých kniha sestávala, připsány dodatečné nadpisy – „rubriky“ (např. „*Do kteréhož měst král jede, od těch má vítán býti ut infra*“ nebo „*Komu úředníci závázání býti mají*“ či v jiné verzi „*O úřednicích zemských*“). Tyto rubriky mají velkou důležitost, neboť ve sbírkách pühonů a nálezů sloužily jako uvození a hesla nad vybranými pühony nebo nálezy.²⁹

V jednotlivých člancích je výslovně citován jen jeden nálež, a to v článku (kapitole) 143 „*O nápadích věnných*“; za zobecněným textem pravidla je v dalším odstavci uvedeno „*Nález na to: Mezi Janem z Rokytnice [...] a Markétč*“.³⁰ V ostatních člancích jsou někdy zmíněny konkrétní strany, ale nemají formu nálezu. Jediný článek (kapitola) je pojmenován jako „*Nález starý podle svobod*“ a obsahuje čistý text nálezu i s výrokem bez zobecněného závěru.³¹

U některých rukopisů, např. u skupiny tzv. „brněnských rukopisů“, bývaly připojeny jako dodatky „formulářové sbírky“ až za textem samotné knihy, a to jako vzorové listiny

a sbírky typických příkladů a právních řešení. Vyskytovaly se od 13. století a sloužily pouze pro soukromé potřeby úředníka.³² Sbírký jsou řazeny bez systematiky. Od textu knihy se liší tím, že některé jsou psány česky a některé latinsky. V jejich nadpisu nejsou vytvořeny právní věty, na rozdíl od vlastního textu *Knihy tovačovské*.³³

„*Knihá drnovská*“ vycházela pravděpodobně z ještě starších moravských sbírek (sborníků) nálezů, které nejsou dochovány, a navazuje na *Knihu tovačovskou*. Původní rukopis vznikl přibližně v první čtvrtině 16. století a byl uspořádán Ctiborem Drnovským z Drnovic.³⁴ Na tento rukopis navazovaly opisy pozdějších písařů, kteří při opisování rukopisu podle svého vlastního uvážení vynechávali nebo naopak přidávali jiné starší i mladší pňhony a nálezy.

Samotný text obsahoval různé formy právních pravidel. Některá pravidla byla opsány mi texty privilegií, jiná byla opsána z panovnických listin. Jindy byla uvedena ve formě vzorů, např. přísahy jako „přísaha k úřadu podkomořího“.³⁵ *Knihá* dále obsahovala zápisy o přijetí do panského stavu a o pňhonech. Nálezy se zde vyskytují dosti zřídka.

Struktura *knihy* je poměrně ustálená – většinou jeden článek je pňhonem, v němž se konstatuje skutkový a právní stav věci. Následující článek obsahuje zobecněné pravidlo, které se vykládá, a na konci tohoto článku je výslovně uvedeno, o jaký jde nález, tedy výrok. Kupříkladu: „*Pňhon od pana Rokytnického na Brněnské o zbití jeho na poli. Bylo se stalo, že z města Brna měšťané [...]*“. Na něj navazoval článek s obecným pravidlem „*O odporu měšťském. [...] A purkmistr a rychtář má jemu právo osaditi [...] Nález. Poněvadž to ve smlouvě stojí, aby se podle smlouvy zachoval p. Jan Rokytnický.*“³⁶

Další záznam, ještě více podobný judikátu v dnešní podobě, je např.: „*O pňhon preláta na zemana i měšťěnána, kterýž z rodu chlapského jest. Item kterýžkoliv prelát kromě kněze biskupa, že není stavu panského [...] ten se mu pňhonu obrání, i měšťan [...] ten může tu pohnati [...]*“. To, že je toto pravidlo právní větou z nálezu, je potvrzeno hned v následujícím článku. Ten je uveden: „*Nález na to. Mezi knězem Martinem proboštem Kounickým a Janem Rechmberkem ze Zeletic [...] že tomu pňhonu se Jan Rechmberk odpovídati nemá [...]* A to se stalo v Brně o sv. Kunhutě léta 1522.“³⁷

Tento poslední případ je velmi výstižným potvrzením, že forma judikátu už v tehdejší době byla velmi podobná té dnešní. Na začátku textu můžeme vidět zobecněné pravidlo ve tvaru právní věty a za ním konkrétní příklad, který dané pravidlo potvrzuje v praxi. To přesně odpovídá dnešnímu stylu, kdy po zobecněné právní větě následuje odůvodnění konkrétního případu.

Ve Slezsku, kde chyběly vlastní původní právní knihy, byly odvozené verze *Knihy drnovské* velmi populární a vytvořily vlastní osobitou větev rukopisů (např. *Rukopis sedlický*).³⁸ *Knihy* se dělí na články, které se věnují jednotlivým oblastem práva, např. právu zemského soudu nebo právu duchovnímu. K těmto článkům se zaznamenávaly jak jednotlivé pňhony, tak nálezy soudů, řazené pod stejná rejstříková hesla. Další případy byly pak postupně přidávány pod jednotlivá hesla.

Některí autoři vidí v těchto právních knihách první verze klasických sbírek judikatury.³⁹ Většina pňhonů a nálezů je datována, někdy i s místem soudu (např. Brno).⁴⁰ Nálezy ani pňhony nejsou anonymizovány, jsou v nich konkrétní jména.

Další právní knihou, která potvrzuje používání nálezů jako vzorů pro text pravidel do knihy, je spis „*O mezech, hranicích, saudu a rozepři mezní i příslušenství jich v Království českém*“ od Jakuba Menšíka z Menštejna z roku 1600. V mnoha člancích, z kterých

se text knihy skládá, se vždy za textem obecného pravidla vyskytuje dodatek či odkaz na zdroj daného pravidla.

Tímto zdrojem jsou desky nebo sbírky nálezů, např. v čl. 72 se připojuje odkaz na: „*V Starých registřích mezních A. 12 mezi Benešem Bukovským z Hustiřan a Natanaelem Černínem z Chudenic v pátek před sv. Martinem léta tisícího pětistého třicátého druhého*“ nebo v jiném odstavci téhož článku za normativním textem pravidla se dodává zdroj nálezu: „*V týchž Starých Veypovědních E 11. mezi panem Janem Bořitou z Martinic a panem Jiříkem Šenffeldem z Šenffeldu, v pondělí o svatě Žofii léta tisícího pětistého šedesátého třetího.*“ Jedna z právních vět (pravidel) v tomto článku zní: „*Řeka nebyla ze jména do vkladu položena, aby ji sám užíval.*“⁴¹

Postupně při mohutném rozvoji městského života docházelo k nárůstu soudní agendy. Městské rady byly mnohdy postaveny před řešením mnoha složitých otázek, na něž dosavadní psaná privilegia a statuta, natož pak pouhá životní zkušenost laických přísežných, tzv. šefů, nedokázala nalézt odpověď. Vzhledem k tomu, že městští písaři bývali stále častěji školeni na právní vědě, přecházela zodpovědnost za řešení komplikovanějších sporů zpravidla na ně. Měli být, jak se jim výslovně ukládalo, okem rady (*oculus consili*).

V městské radě a u městského soudu se stávali nepostradatelnými především poradci a sbírky pro použití ve vlastní soudní praxi nezřídká sestavovali sami.⁴² Tyto sbírky musely vycházet ze soupisu předešlých příkladů, ze kterých byly zobecněny právní závěry. Musely být použitelné na budoucí nové případy se stejnými nebo podobnými skutkovými okolnostmi.

Po zřízení pražského apelačního soudu v roce 1548 se objevily nové knihy a zápisy, které bychom mohli označit za další druh specifických sbírek judikatur, a to např. radní protokoly a ortelní manuály pražského apelačního tribunálu. Sbírký apelačních případů se tak staly dalším specifickým pramenem judikatury v naší právní historii.

Do radních tribunálů neboli zápisů „sedění radních“ bylo vtěleno veškeré jednání městské rady. Vedle záležitostí správních, hospodářských a soukromoprávních se tu nacházejí i zápisy z hrdelních jednání.

Stejně tak je zaznamenána i řada trestních procesů a to v již zmíněných ortelních manuálech apelačního soudu. Do těchto manuálů byla zapisována rozhodnutí apelačního tribunálu o odvoláních proti trestněprávním a civilněprávním rozsudkům městské rady. Jelikož však byl tribunál odvolací instancí, nachází se v těchto pramenech jen zlomek městského hrdelního soudnictví. I samotné zápisy, zejména byl-li rozsudek městské rady potvrzen neboli „zanechán na právě“, jsou velice stručné. Poněkud obsírnější záznamy jsou k dispozici u revidovaných rozsudků, kdy apelační soud rozsudek nižší instance změnil neboli „napravil“. Rozhodnutí apelačního soudu byla vydávána v němčině.⁴³

Soudní rozhodnutí v textech zemských zřízení

Další skupinou rukopisů, v nichž se dají vystopovat texty nálezů zemského soudu, jsou kodifikovaná znění zemských zřízení. V jejich textech lze nalézt odkazy na dřívější soudní nálezy. Z těchto nálezů pak bylo převzato a zobecněno dané právní pravidlo použité do textu článků zemských zřízení.

Obecně byly nálezy v právních knihách i zemských zřízeních používány v různém rozsahu a formě. Někdy nebyly nálezy vůbec citovány a byly pouze používány jejich zobecněné závěry. Jindy byly naopak přímo citovány, jako to bylo např. v Zemském zřízení

moravském z roku 1535. V jeho článku 123 je hned v první větě přímo řečeno, že je to „*nález stálý a dokonalý, na kterém by zboží věno bylo a to mocí odjat. Léta 1475*“. V textu článku je přímo shrnut případ: „*Mezi panem markvartem a panem Janem Perštajnským páni našli nález stály a dokonalý, aby ketrůžkoli mocí zboží dobytá a odjatá a věno na něm bylo vázáno bylo, v tom aby žádná paní na svém věně nehynula a rukojmie, kteríž by za věno slíbili.*“ Za touto popisnou částí je dopsána z pozdější doby další oddělená věta. Ta říká: „*je pak, kdo drž, zvlášť na tom, kdež vnesena jest, ač by to nebylo převedeno dostatečně.*“⁴⁴

V takovém textu nálezů lze jasně vidět, v jaké formě je zapsáno zpracované soudní rozhodnutí, klasický judikát, tak jak ho v dnešní době vnímáme. Na počátku textu jsou identifikovány strany, pak rozhodující orgán jako autor rozhodnutí („páni“) a nakonec výrok, který obsahuje i skutkový stav. Ve větě přidané za tento text lze vidět jakousi právní větu. Tuto teorii podporuje i to, že stejný nález se vyskytuje ve více člancích tohoto zřízení.

Pokaždé se text liší jen v detailech a také je vždy trochu jinak formulována právní věta za textem. Je ale skoro identická a smysl je stejný. Pochází z jiných let a zdrojů, podle poznámky na okraji dokumentu. Nálezy následují po člancích obsahujících obecné normativní pravidlo. Jsou záměrně řazeny za tyto články jako potvrzení daného pravidla z praxe konkrétním případem a pravidlo z nich pak mohlo zobecněním vzniknout.

Zde můžeme názorně vidět pěknou analogii k dnešnímu stavu tvorby právních vět, kdy z jednoho stejného rozhodnutí a odůvodnění každý autor vytvoří trochu jinou právní větu.

Dále jsou v textu tohoto zřízení obsaženy články, které se výslovně věnují formě nálezů, tedy tomu, jak mají být psány, vynášeny, např.: „*Nález takto se píše. Mezi tímto a tímto : páni našli, že tento tomu pouhonu odpovídati nemá*“.⁴⁵ Je to doložený důkaz vzorového rozhodnutí formulářového, které se dnes vyskytuje v různých knihách vzorů smluv a podání.

Také Vladislavské zřízení zemské (1500) bylo svou povahou úředně pořízenou sbírkou nálezů, do níž byly zařazeny obecné i zvláštní nálezy. Až královskou autorizací a sněmovním usnesením z roku 1502 získalo charakter právního královského aktu. Mnoho z článků v tomto kodifikačním textu pochází přímo z textu nálezů. Články, jež vycházely z nálezů, je možno snadno rozeznat, neboť začínají v textu „*Nalezli vuobec za právo*“. Některé z nich byly spíše obecnými nálezy, jak je definuje Čelakovský (viz dále), a ty na konci článku obsahujícího právní pravidlo neměly odkaz na konkrétní nález, např. čl. 407 zřízení: „*Nalezli za právo: Což se soudu purkrabce pražského dotýče [...]*“.⁴⁶

Na druhou stranu většina článků měla na konci odkaz na konkrétní desky, v nichž se nález nachází, spolu se jmény stran a s datem, např. čl. 79: „*Nalezli za právo : Ktož maje stanné právo a dá tomu právo od rozsudku tři léta a osmnácte neděl projít, nemá jemu dáno právo býti na ně věsti. Pakli z té pře podruhé požene po projítí let nahoře dotčených, ten pouhon na zmatek. O tom rozsudek v bielých puohonných léta etc. 1495 kdež Vilém Vašek pohanie*“.⁴⁷ Zde máme zaznamenány skoro všechny identifikační údaje rozhodnutí. Je pojmenována žalující strana, uvedeno datum a dokonce zdroj desek, v nichž je nález zapsán. V některých člancích zřízení na konci textu je identifikován i zdroj (čl. 86), jindy naopak jen strana sporu (čl. 406) nebo datum (čl. 291).

Vladislavské zřízení své nálezy citovalo především z půhonných desek a neuvádí jako zdroj jiné sbírky nálezů.

Jedním z důvodů takového způsobu vytváření kodexu právních norem ve středověku (ve formě zobecněných pravidel ze soudních nálezů) byla omezená pravomoc panovníka, respektive jeho soudů v této oblasti. Nebyla mu přiznávána, především ze strany stavů, zákonodárná pravomoc vytvářet právní předpisy, ale jen právo nalézat. Právo tedy bylo pouze právem obyčejovým a bylo tvořeno nálezy. Nálezy se zapisovaly do zemských desek a tvořily tak „vůbec“ právo („*nalezli vuobec za právo*“). Nálezy se tak řídili další soudci v pozdějších obdobných případech. Rozhodnutí zemského soudu bylo konečné a možnost odvolání přišla až v době pobělohorské.⁴⁸

Specializované sbírky rozhodnutí od dob středověku do konce 18. století

Poslední skupinou dokumentů, v nichž bychom mohli nalézt texty soudních rozhodnutí, byly samotné sbírky rozhodnutí (nálezy) či sbírky „sentencí“. Obsahovaly rozhodnutí různých soudů a to podle druhu jednotlivých knih.

Je vcelku složité vymezit rozdíly mezi nálezy zaznamenanými v deskách a případem, kdy nálezy byly zaznamenány v odlišných sepsáních, jež bychom mohli označit jako sbírky rozhodnutí. V tehdejší praxi tyto pojmy pravděpodobně splývaly a desky vlastně byly sbírkami rozhodnutí. Některé odborné názory ale tyto formy rozlišují. Udávají, že zde existovaly, ještě před právními knihami, specializované sbírky nálezů, které ale nebyly přímo deskami.⁴⁹

Texty nálezů jsou zpřístupněny dnešnímu bádání např. prostřednictvím jejich přepisu do různých sebraných textů ve specializovaných knihách, „knihách citačních“, jako je např. „*Libri Citationum*“.⁵⁰

V těchto citačních knihách, které byly přepisem knih půhoných a nálezových, např. brněnského práva, jsou původní pergamenové fólie, na kterých byly zapsány půhony a nálezy, přetištěny na papír. Citační knihy jsou rozděleny do jednotlivých kapitol (zvláště půhony a zvláště nálezy). Nálezy jsou rozděleny do dvou skupin, a to na „Nálezy“ a „Nálezové panští“.⁵¹

Nálezy z této knihy byly soudními rozhodnutími v konkrétním případě, tudíž nebyly zobecněny a zahrnovaly pouze výrok. Někdy však výrok obsahoval více rozepsaný popis skutkové a právní otázky. Z těchto nálezů mohly být později vytvořeny zobecněné právní věty. Jako příklad může sloužit náleží č. 206 z prvního dílu „*Libri Citationum*“, který říká: „*Mezi Annú z Melic a Ščastnú z Herultic : poněvadž Ščastná ukázala, že jest to její dědictví, tehda její muž nemohl jí na tom věna ukázati a přesto ona nemá svého věna ztratiti, něž má-li kde co její muž, na tom má ona postíhati, anebo-li na tom, kdož to věno jí přijímá.*“⁵²

V jiných případech byly nálezy již přímo v době svého vzniku (14.–15. století) řazeny přímo do tzv. souborů nálezů. Soubory plnily funkci sbírek rozhodnutí; např. v okruhu brněnského městského práva jsou uchovány záznamy o tom, jak jiná města žádala Brno o dodání nálezů z jeho rozhodovací praxe (žádost o náleží) a pak jim byl náleží poskytnut. Texty nálezů jsou alespoň někdy zaznamenány a uchovány v různých rukopisech z jednotlivých měst, která si žádala brněnské náleží a nechala je sepsovat. Krátké náleží, většinou jen na jeden odstavec, byly jen anotacemi, které někdy obsahovaly jména stran. Psány byly povětšinou v latině nebo němčině.⁵³

Sbírky nálezů neboli knihy nálezů jednotlivých soudů, jako soudů královských, komorního a hejtmanského, se nazývaly registry, např. registry soudu komorního. Byly vedeny

u jednotlivých soudů. Fungovaly jako protokoly soudu vedené soudními písaři a obsahovaly nálezy a narovnání, stejně jako i pŕihony, obeslání a svĕdomí. Nedochovaly se bohužel starší záznamy než z let 1454 (soud královský dvorský) a 1471–1479 (soud komorní).⁵⁴ Fascinující je, že už tehdy se svou formou blížily judikátům v moderním slova smyslu: Kromě hlavičky s datem obsahují i jména stran, a dokonce i název či heslo nálezu, např.: „Mezi Hanušem Hofmanem z Nisy a měštany Starého města Pražského. 1480, 29. dubna⁵⁵ – O promlčení“ nebo „Mezi Hynkem knížetem Minsterberským a Buriánem Labutí. 1480, 22. dubna – O čest. O dotýkání krále Jiřího po smrti.“⁵⁶ Dokonce některé nálezy byly označeny jako „obecné nálezy“ a neobsahovaly vůbec konkrétní údaje o stranách a předmětu sporu. Pravidlo v nich je popsáno obecně a svou formou přesně odpovídá dnešním zobecněným závĕrům shrnutým do právní věty (např. „Obecné nálezy o škodě a ležení, též o prodeji koní z ležení. 1480, 21. srpna“).⁵⁷

Je zachován např. „Rejstřík nálezů zemského soudu“, sepsaný koncem 15. století Albrechtem Ojřem z Očedĕlic.⁵⁸ Dokonce i dnes vycházejí přesně pod stejným názvem „rejstříky“ rozhodnutí vrcholných soudů, které mají za úkol přehledně a souhrnně sepsat veškeré předchozí judikáty vydané za určitou dobu, případně alespoň jejich výtahy (právní věty).

I městské právní knihy vycházely a zpracovávaly většinou starší sbírky rozhodnutí, tzv. sbírky sentencí, příp. naučení. Byly sepisovány v oblasti práva zemského, ale i městského práva. Kupříkladu v Olomouci se vyskytovaly již ve 14. století.⁵⁹ Jejich nálezy byly převzaty právě do textů právních knih, v jejichž opisech se někdy dochovaly.⁶⁰

Samotný nález bývá považován za projev úředního svĕdectví o obyčejovém právu. Zemské právo se formulovalo a sepisovalo při vynášení nálezů na soudech. Nálezy se dělily za prvé na zvláštní případy (v jednotlivých případech na vynesené nálezy). I ty měly pro budoucí obdobné případy aplikační sílu jako prejudikáty (precedenty).⁶¹

Další typ nálezů byl nález obecný, jež soudci vyhlásili, pokud neřešili konkrétní případ, ale zásadní obecnou otázku. Nálezy nabývaly právní moci zápisem do zemských desek. Takový institut rozhodnutí s abstraktní formou by bylo možné označit za zárodek a předchůdce pozdějšího institutu stanovisek.⁶²

Do knih byly vybírány a abstrahovány buď pouze zobecněné závĕry, nebo jména stran a data rozhodnutí. Podrobnější skutkové okolnosti se do knih už nepřebíraly.⁶³

Z pozdější doby 17. a 18. století, kdy se celý systém soudnictví zásadně (v době pobĕlohorské) pozmĕnil, můžeme zmínit knihy pŕihonů a nálezů a knihy památné (pamĕtní) zemského práva jako rukopisy stavovského práva, např. na Moravě z let 1583–1783. Také v tzv. radních protokolech moravského tribunálu, jež byl od svého vzniku v roce 1636 nejvyšším moravským zemĕpanským úřadem se širokou politickou a soudní pravomocí, se nacházely stručné zápisy o meritech projednávaných věcech“.⁶⁴

Z dalších speciálních sbírek s případy církevního práva lze uvést např. sborník „Praxis Canonica sive ius canonicum casibus practicis explanatum, constitutionibus Apostolicis, sacrarum congregationum decretis recentioribus & sacrae rotae decisionibus illustratum Cui accedit praxis Romanae curiae in materia beneficii, & Matrimoniali“, vydaný Laurentiem Vigiliem de Nicollis v Saleburku roku 1729, a to v nakladatelství Mayr, nebo sbírku od stejného autora z roku 1732 „Praxis canonica sive jus canonicum casibus practicis explanatum, constitutionibus Apostolicis (etc.) illustratum. Cui accedit praxis Romanae curiae (etc.) Omnia [...] alphabetico ordine disposita (etc.)“.⁶⁵

Již ale v roce 1583 vyšel v nakladatelství Michaela Apffela ve Vídni výběr rozhodnutí z území Dolního Rakouska, nazvaný „Beschluss des gemeinen Landtags so [...] im Augusti, September und October des 1583. Jars inn dem Ertzhertzogthums Österreich vnder der Ens gehalten worden“.⁶⁶

Další sbírkou, která byla vydána také již v němčině a shrnovala vybraná rozhodnutí říšské rady z let 1613–1786, byla „Sammlung der bei dem k.k. Reichs-Hof-Rath von a. 1613-1786 ergangenen die Agenten, Procuratoren und Partheyen betreffenden decretorum communium“ od vídeňského nakladatele Schmidta.

Je možno také předpokládat, že se nějaké výtahy ze soudních nálezů mohly vyskytovat ve věstnících krajských, které vycházely už od 17. století (např. kraj Prácheňský), nebo ve spisech církevních soudů pražského a olomouckého biskupství. Byla vydávána Acta Curia (v Olomouci pod názvem Curenda), která mohla obsahovat záznamy soudních jednání.

Náhled na formy publikaci soudních rozhodnutí v Uhrách

Pro srovnání se můžeme v krátkosti podívat na vývoj judikatury i v uherské části monarchie, neboť po celou dobu vlády habsburské dynastie jsme byli součástí jednoho soustátí, a je proto zajímavé a nutné přinést velmi stručné informace o způsobu publikace soudních rozhodnutí v této části regionu. Dalším důvodem pro takový exkurz je samozřejmě fakt, že pozdější slovenská soudní praxe v rámci společného státu pracovala až do 50. let 20. století s judikátory z uherských sbírek.

Dostupné informace jsou ale velmi skoupé a dávají nám určitý obraz spíše až o přelomu původní středověké éry a o moderní novověké etapě, tj. o době od konce 18. století.

Roku 1768 císařovna Marie Terezie nařídila, aby nejdůležitější prameny práva pocházející ze soudní rozhodovací činnosti – „zásadní rozhodnutí“ (sentencie) a „prejudicie“, totiž prameny vydané po roce 1723 – byly vybrány a sestaveny do systematické sbírky.⁶⁷

Toto nařízení bylo adresováno uherskému místodržícímu princovi Albertovi, který pak přípisem ze dne 26. 1. 1769 nařídil sestavit komisi, která provede sestavení této sbírky judikatury. Komise vybírala z rozhodnutí dvou hlavních nejvyšších soudních stolic uherského státu, a to tabule (sedmopanské) a kurie (královské). V případě, kdy si závěry v rozhodnutí obou soudů na stejnou právní otázku odporovaly, dala komise věc rozhodnout plenárním zasedáním těchto soudů.⁶⁸

Sbírka byla dokončena a potvrzena kurii i císařovnou roku 1769 a vydána až v roce 1800 pod názvem „Planum tabulare sive Decisiones Curiales“.⁶⁹ Druhou soubornou sbírkou kopírující systematiku Planum tabulare se později stala sbírka „Sententiae Excelsae Curie Regiae“, vydaná Istvánem Molnárem z Peterfalvy. Tato sbírka byla vlastně rozšířenou verzí předchozí sbírky s výběrem rozhodnutí až do roku 1823.⁷⁰ Souborně byla tato sbírka vydávána v nakladatelství Landerer v Pešti v letech 1823 až 1829.

Další je sbírka „Repertorium et extrictus sententiarum curialium in editione Molnariana contentarum“ od Györgye Haraszyho, vydaná v nákladu Mich. de Szigeti v Miskolci již v roce 1829.⁷¹

Obecně ale význam soudní judikatury zásadně vzrostl až po reformě uherské soudní organizace v roce 1723 a potom, co byly zmíněné sbírky judikatury vydány a potvrzeny královským schválením. Jinak se do této doby nedalo hovořit o soudních rozhodnutích

jako zdrojích práva v uherském právním prostředí. Až do roku 1881 platilo, že soudní precedenty (prejudicie) neměly závaznou moc pozdějších decízií. Všeobecné závaznosti nabyly, až když přešly do obyčejového práva. Zákonný článek 59/1881 teprve stanovil, že sporné zásadní otázky mají být rozhodnuté v plenárním zasedání civilních senátů Uherské královské kurie.⁷²

Roku 1912 proběhla prostřednictvím zákonného článku 54/1912 další zásadní reforma, v jejímž rámci byla královská tabule zbavena pravomoci vydávat plenární rozhodnutí; tím konečně proběhla centralizace soudního systému, neboť nyní měla takovou pravomoc už jen kurie. Tento zákon zavedl další oficiální primární pramen práva: Kromě zákona a obyčejového práva to byl i institut precedentů – tzv. decízie.

Při kurii byly zřízeny 4 senáty, tzv. senáty právní jednotnosti (civilněprávní, pozemkového práva, obchodněprávní a trestněprávní). Kuriální rozhodnutí se dělila na několik druhů.

Jako první skupinu můžeme označit „obyčejná rozhodnutí“, která v konkrétních případech rozhodovala právní otázku.

Druhou skupinou byla „zásadní rozhodnutí“ („*elvi határozat*“, EH), která byla z rozhodnutí zásadního významu vybrána komisí („*Magánjogi bizottság*“) do sbírky rozhodnutí nazvané „*Polgári jogi Határozatok Tára*“. Zásadní rozhodnutí nebyla ze zákona všeobecně závazná. Pokud se kurie chtěla od právního názoru v nich vyjádřeného odchýlit, musela to učinit rozhodnutím právní jednotnosti.⁷³

Třetí skupinou rozhodnutí kurie se stala tzv. „rozhodnutí právní jednotnosti“ („*jogegységi doetvény*“, JE). Ta měla povahu odlišnou od rozhodnutí zásadních, protože měla povahu všeobecně závazné právní normy, postavené na roveň zákonu. Nebyla vynášena jako rozsudky v konkrétní právní otázce, ale již jako tzv. decízie, rozhodující o všeobecné právní otázce, která se vyskytla při řešení konkrétního případu. Objevuje se zde důležitý institut abstraktního právního rozhodnutí, který je analogický dnešním stanoviskům.

Čtvrtou kategorií rozhodnutí kurie byla „plenární rozhodnutí“ („*teljesuelési határozát*“, TUH), která byla vynášena plénem civilních senátů kurie nebo dvoutřetinovou většinou některé královské tabule, když bylo zapotřebí změnit rozhodnutí právní jednotnosti nebo plenární rozhodnutí samotné. Plenární rozhodnutí zavazovala také všechny soudy a měla ještě větší aplikační sílu než rozhodnutí právní jednotnosti, neboť mohla být změněna pouze kvalifikovanou většinou plenárního zasedání.

Posledním druhem rozhodnutí byla „plenární rozhodnutí kvalifikovaná“, která se vynášela při změně obyčejného plenárního rozhodnutí, a to kvalifikovanou většinou senátů.

Rozhodnutí, která spadala do výše vymezených kategorií (třetí, čtvrté a páté), se považovala za decízie. To byly akty formální pravomoci kurie, které zavazovaly stejně jako zákon. Mohla být změněna jen zákonem nebo novější decízií či obyčejovým právem.⁷⁴

Tyto druhy uherské judikatury přetrvaly až do vzniku Československé republiky v roce 1918. Ale i po vzniku samostatného státu se bývalé uherské zákonodárství stále aplikovalo v praxi, neboť se platila recepční norma z roku 1918.⁷⁵ Slovenské soudy v novém státě tak stále používaly uherské zákony, obyčejové právo i decízie. Tento stav přetrvával až do 50. let, kdy proběhla totální rekonstrukce pozitivního práva.⁷⁶

Shrnutí vývoje publikace soudních rozhodnutí do konce 18. století

Od prvopočátků formování soudní struktury na našem území vyvstávala přirozená potřeba souborně zaznamenávat soudní rozhodnutí a zobecňovat právní závěry v nich dosažené a shora uvedená fakta jsou toho více než pádným důkazem.

Soudní rozhodnutí byla zaznamenávána různou formou do rozdílných pramenů. Nejméně od 13. století pak již máme konkrétní důkazy o takové publikaci judikatury v české právní kultuře. Rozhodnutí byla sepisována většinou ve formě zápisu do zemských desek či právních knih. Ale již v této době můžeme zaznamenat první pokusy o souhrnné sebrání vzorových případů se zobecněnými závěry do sbírek judikatury v podobné formě, kterou známe z moderní éry.

Dokonce v některých jiných případech můžeme jasně identifikovat obdobnou strukturu upraveného zobecněného judikátu, jakou mají dnešní záznamy judikatury. I institut právní vět je možný již vypořizovat u některých starých záznamů soudních rozhodnutí.

Můžeme konstatovat, že v období nejméně od 13. století do začátku 19. století se v naší právní kultuře vyskytovaly různé formy zaznamenávání a publikace soudních rozhodnutí. Jsou v jádru podobné dnešní formě zaznamenávání soudních rozhodnutí a jejich studium může být velmi užitečné i pro dnešní právní vědu či praxi.

Zajímavým poznatkem je také fakt, že v české právní kultuře se již v době pozdního středověku vyskytoval fenomén obdobný dnešním zobecňujícím materiálům vrcholných soudů.

II. První moderní sbírky rozhodnutí v 19. století

Počátek vydávání sbírek judikatury v moderní podobě, tak ji vnímáme v dnešním smyslu, tedy jako soubor vybraných a upravených rozhodnutí jednotlivých soudů vydávaný periodicky, spadá až do 50. let 19. století.

Před touto dobou byly vydávané sbírky pouze jednotlivými, nárazovými, neperiodickými sborníky sebranych rozhodnutí za určité období nebo na určité téma, vybraných editorem.

Ústavněprávní vývoj po roce 1848, kdy alespoň ve formě neúčinných ústav (dubnová a březnová ústava) bylo započato s přeměnou společnosti a právního systému, jistě napomohl vzniku prvních pravidelných sbírek judikatury a především publikaci judikatury v nově vzniklých odborných časopisech. Paradoxně také opětovné upevnování bachovského absolutismu po silvestrovských patentech v roce 1851⁷⁷ přispělo k potřebě centralizace. V rámci výstupů rozhodovací činnosti soudů vznikla interní oficiální sbírka judikátů nově zřízeného centrálního Nejvyššího soudu pro celou monarchii v roce 1850.⁷⁸

Rok 1848 znamenal důležitý přelom ve vývoji soudnictví. V době bachovského absolutismu počaly vznikat základy moderní soudní soustavy. Vrchním centrálním správním úřadem pro oblast justice se stalo ministerstvo práv (spravedlnosti), které vzniklo z části Nejvyššího soudního úřadu.⁷⁹ Základy soudní organizace byly tvořeny okresními soudy, zemskými soudy, vrchními zemskými soudy a Nejvyšším soudem. Postupně se jejich názvy a funkce do roku 1918 měnily, ale v zásadě byla tato organizace dodržována.

V době rakousko-uherské monarchie vycházely sbírky rozhodnutí nejvyšších soudních orgánů až na výjimky v němčině. Především se tak dělo ve Vídni jako centru politického i soudního života monarchie.

Z prvních vídeňských neperiodických sborníků judikatury vycházejících již v němčině, a ne v latině, což byl také jeden ze znaků moderního éry právní praxe, je možno zmínit sborník „Darstellung des Wapen und Adelbeweises nach den Gesetzen Österreichs“, sepsaný A. R. Namestnikem ve Vídni roku 1824 a vydaný nakladatelstvím Grund.⁸⁰

Na českém území byl pravděpodobně prvním sborníkem zahrnujícím jak předpisy, tak příslušný výběr judikatury (v němčině) sborník „Vollständige Sammlung“, vydaný v Karlových Varech roku 1852 Hugo Worlem u nakladatele Franieka.⁸¹

Všechny výše uvedené nejstarší sbírky judikatury byly pouze jednorázové neperiodické sborníky, obsahující shrnutá vybraná rozhodnutí.

Vídeňské sbírky 19. století

Pravidelné vydávání periodických sbírek soudních rozhodnutí vycházejících každý rok po jednotlivých ročnících a sešitech počalo až po roce 1859. Souviselo to s tehdejší uvolněnější politickou situací, neboť v té době se chýlil ke konci režim bachovského absolutismu. Do té doby měl stát totální kontrolu nad soudním rozhodováním. Nepodporoval zpřístupňování judikatury veřejnosti. Situace se změnila s vydáním nové ústavy a novou organizací soudní soustavy po roce 1860.

Zásadním zlomem byla ale až prosincová ústava z roku 1867, která výslovně hovořila o nezávislosti soudců („*Soudcové jsou u vykonávání svého úřadu soudcovského samostatní a nezávislí*“).⁸² Na ústavní úrovni byl zřízen Nejvyšší a kasační soud ve Vídni a veškerá správa soudní byla oddělena od ostatních úřadů.⁸³ Po této době se už vyrojilo větší množství různých sbírek judikatury z mnoha oblastí práva.

Již od roku 1853 byla ale Nejvyšším soudem vydávána tzv. kniha judikátů (*Judikatenbuch*); původně se jmenovala *Praejudizienbuch*, od roku 1854 byla přejmenována na *Judikatenbuch*. Kniha byla zřízena k potřebě Nejvyššího soudu a byly do ní zapisovány judikáty, jež byly přijaty v rozšířených („zesílených“) senátech při změně dosavadní judikatury. Další, třetí interní sbírkou judikatury vedenou u Nejvyššího soudu byl *Materienregister*.⁸⁴

Od roku 1872 byla zavedena další interní sbírka Nejvyššího soudu, tzv. Repertorium nálezů (*Spruchrepertorium*), kam se zapisovala i rozhodnutí menších, pravidelných senátů Nejvyššího soudu. I tato rozhodnutí byla pro vnitřní rozhodovací činnost soudu závazná. Mohla být překonána pouze rozhodnutím rozšířeného senátu a byla pak publikována v knize judikátů.

Oficiálně se právní věty z knihy judikátů a Repertoria nálezů počaly publikovat až od roku 1872, spolu s odůvodněními, v odborném časopise.⁸⁵ Až později se počaly objevovat v oficiální úřední sbírce (Sbírka Věstníku ministerstva spravedlnosti), vydávané jako příloha Věstníku ministerstva spravedlnosti od roku 1885 do roku 1898 (viz dále).

Od roku 1873 se začaly nálezy z oficiální knihy judikátů Nejvyššího soudu publikovat pravidelně i v českém jazyce v časopise Právník.

Sbírka Peitlerova se snažila retrospektivně vytvořit souhrn dosavadních zajímavých soudních rozhodnutí. Vydával ji právník a politik ze Salcburska Franz Peitler (v té době u Krajského soudu ve Wiener Neustadtu) v nakladatelství Leopolda Sommera ve Vídni na Dorotheegasse. V předmluvě odkazuje na zásadní změnu v systému rakouské justice, pokud jde o zřízení jednotného Nejvyššího soudu v roce 1850, a na vydání nového trestního zákona.

Jako první sbírku vydal Peitlev sbírku judikátů v oboru trestního práva, nazvanou „Systematische Sammlung von 326 auf das materielle Strafrecht sich beziehenden Entscheidungen des k.k. obersten Gerichts und Kassations Hofes“. Sběrka vyšla v roce 1853. Zahrnovala vybraná trestní rozhodnutí Nejvyššího soudu z let 1851–1853. Sběrka byla rozdělena do čtyř dílů podle oblastí. Druhá sbírka, a to „Systematische Sammlung der auf das Strafgesetz sich beziehenden Entscheidungen des k.k. obersten Gerichts und Kassations Hofes“, vyšla roku 1856 a zahrnovala rozhodnutí z let 1853–1855.⁸⁶

Další sbírka od stejného autora vyšla roku 1858 pod názvem „Sammlung von Entscheidungen zum allgemeinen österreichischen bürgerlicher Gesetzbuche“. Zahrnovala rozhodnutí rakouské nejvyšší instance za léta 1813–1857 v oblasti občanského práva. Její druhé vydání z roku 1860 bylo rozšířeno a zahrnovalo rozhodnutí z let 1812–1859. Nově už byla sbírka vydávána známým specializovaným vídeňským nakladatelstvím judikatury Friedrich Manz na Kohlmarktu.

Judikáty ve sbírce byly seřazeny podle jednotlivých oblastí a podle hesel, pod která byly dle přidělených publikačních čísel zahrnuty. Nadpisy platily pro všechny judikáty přiřazené k heslu. Systematika oblastí kopírovala číslování podle paragrafů občanského nebo trestního zákona. Rozhodnutí obsahovala právní věty, ale někdy místo nich byla jen delší hesla. Značný počet judikátů ve sbírce neobsahoval text odůvodnění. V hlavičce pod právní větou bylo pro přehlednost vždy uvedeno číslo jednacích rozhodnutí i s datem vydání rozhodnutí. U rozhodnutí, která obsahovala i text odůvodnění (*Entscheidungsgründe*), byla uvedena krátká narace shrnutí věci po právní stránce, skutkový stav a to, jak rozhodly nižší instance. Všechna rozhodnutí byla anonymizována.

První sbírka judikatury, která začala periodicky zahrnovat judikaturu po ročnících, byla založena českým rodákem z Postoloprť profesorem Juliem Glaserem (1831–1885). Ten vystudoval univerzitu v Curychu a habilitoval se jako docent trestního práva ve Vídni. Sloužil také jako ministr spravedlnosti v Auerspergově vládě. Po rezignaci na tento post se stal generálním prokurátorem. Pod jeho vedením byl legislativně zpracován rakouský trestní řád z roku 1873.⁸⁷

Sběrku sestavil spolu s kolegou Josefem Ungerem (1828–1913), vídeňským rodákem, který měl také blízký vztah k českým zemím, neboť učil na pražské právnické fakultě. Společně s Glaserem byl také členem kabinetu jako ministr bez portfeje. Roku 1881 se stal předsedou Nejvyššího správního soudu. Zajímavým detailem bylo, že oba byli židovského původu, ale konvertovali ke křesťanství.⁸⁸ Společně vyučovali také právo na vídeňské univerzitě, a to s dalším spolueditorem Josefem von Waltherem, který byl dvorním sekretářem nejvyššího soudního dvora.

Tzv. sbírka „Glaser-Unger“ poprvé vyšla v roce 1859 ve Vídni v nakladatelství Carl Gerold's Sohn. První svazek shrnoval rozhodovací činnost nejvyššího soudního a kasačního dvora od roku 1853 do 1857. Její název zněl „Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes“ (byla nazývána také „Sammlung der Erkenntnisse des Obersten Gerichtshofes“) a byla vydávána v letech 1859 až 1915. Od ročníku 1883 (XXI. svazek, vydán 1888) se přidal jako editor Leopold Pfaff a nahradil tak zakladatele Gläsera a druhý zakladatel Unger byl od ročníku 1888 (XXVI. svazek, vydán 1892) nahrazen Josefem Schenem a hned od dalšího ročníku poslední, třetí původní editor von Walther byl nahrazen Vincencem Krupským. Původní řada skončila s publikačním číslem 16 165 ve svazku 34 (ročník 1897).

Tři noví uspořadatelé pak od ročníku 1898 (XXV. svazek, vydán 1900) počali vydávat tzv. novou řadu (*Neue Folge*). Sbíрка zůstala pod stejným jménem, ale judikáty se začaly opět číslovat od publikačního čísla 1 a znovu od svazku s pořadovým číslem I. Poslední svazek, číslo XVII (ročník 1915), vyšel v roce 1917 (s posledním judikátem) pod publikačním číslem č. 7747.

Byla zde zavedena forma judikátu, která se v podstatě dodnes používá v našich sbírkách. Judikáty neobsahovaly právní věty. Anonymizace byla vyřešena tak, že z textů byla vynechána konkrétní jména. Jména se opisovala výrazy jako „žalobce“ a „žalovaný“ nebo se jedna strana pojmenovala A a druhá B.⁸⁹ Judikát byl za publikačním číslem opatřen názvem (heslem). Název občas obsahoval i naznačení nejen právní, ale i skutkové situace, jako např. „smlouva o doživotním důchodu s klauzulí umožňující odstoupení“ (*Leibrentenvertrag mit Cassatorische Clause*).⁹⁰

Pod názvem byla hlavička s údaji o originálním soudním rozhodnutí, ta uváděla spisové značky rozhodnutí i z nižších instancí. Také bývalo uvedeno, pod kterým publikačním číslem bylo rozhodnutí otištěno v jiných zdrojích. Za hlavičkou následovala krátká narace s popisem skutkových okolností. Další odstavce textu, již v rámci odůvodnění, byly členěny podle hodnotících závěrů jednotlivých instancí. Každý úsek byl uveden jako „odůvodnění soudu prvního stupně“ (*Gründe der ersten Instanz*), pak druhého stupně (*Gründe der zweiten Instanz*) a nakonec třetího stupně (*Gründe der dritten Instanz*). Velmi stručně byly shrnuty argumenty a hodnotící závěry soudů.⁹¹ Některé judikáty byly velmi krátké, měly rozsahem půl či jedné strany textu. Jiné zabíraly více stran,⁹² jiné neobsahovaly odůvodnění, jen název a hlavičku.⁹³ Každopádně odůvodnění bylo vždy značně kráceno.

Sbíрка zavedla klasickou strukturu judikátů, která byla následována i v dalších pozdějších sbírkách judikatury a dodržuje se v podstatě dodnes. Kromě právních vět byl uveden i rejstřík dotčených předpisů a rejstřík věcný. Ke každému heslu byla místo právních vět uvedena hesla či názvy konkrétních judikátů. Sbíрка nastavila velmi přesně styl publikace judikatury na našem území a ten je dodnes v naší právní kultuře dodržován.

Na tuto sbírku navazovala později samostatná rakouská sbírka „Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivil- und Justizverwaltungssachen“, která vyšla celkově ve 20 svazcích od ročníků 1919 do 1938 (vydávána mezi lety 1928 až 1938).

Další významnou polooficiální sbírkou judikatury v Rakousku byla tzv. Glunkova sbírka pod názvem „Sammlung der geschöpften Erkenntnisse des k.k. österreichischen Rechtgerichtes“. Sestavil ji Anton Hye, svobodný pán z Glunku, bývalý sekční šéf na ministerstvu spravedlnosti, později též ministr spravedlnosti, rektor vídeňské univerzity a člen Panské sněmovny, v níž byl předsedou jejího právního výboru.⁹⁴

Vyšla ve vydavatelství G. J. Manz ve Vídni (vytištěna byla v Řezně) poprvé v roce 1874. První svazek zahrnoval rozhodnutí obecných soudů od roku 1869 do 1873. Evidentně reagovala na novou „prosinovou ústavu 1867“, jejíž součástí byl zákon o nezávislosti soudní moci, jenž vytvářel novou soudní soustavu. Tato sbírka vycházela do roku 1918. První svazek obsahoval 49 rozhodnutí. Nejstarší rozhodnutí bylo z roku 1869 a řešilo kompetenční konflikt mezi soudní a správní mocí.⁹⁵

Judikáty měly klasickou formu s právní větou a zkráceným odůvodněním. Po publikačním čísle následoval název, v hlavičce byla spisová značka a datum vydání a následovala právní věta. Ta byla vždy uvozena slovem „Právní věta“ (*Rechtssatz*). Po krátkém shrnutí

(Tatbestand) následovalo odůvodnění (*Entscheidungsgründe*). Rozhodnutí nebyla anonymizována.

Sbírka nedodržovala rozdělení na ročníky ve smyslu jeden svazek na jeden kalendářní rok, např. svazek IX zahrnoval ročníky 1889–1892 a X. svazek ročníky 1893–1897. To platilo v období od vzniku sbírky až do roku 1889, kdy prokazatelně sbírku redigoval ještě její zakladatel Hye. Nejpozději od roku 1901, kdy vyšel ročník 1898 v XI. svazku, byl novým editorem Karl Hugelmann. Sbírka skončila v roce 1919 vydáním XVII. svazku za ročník 1918 (poslední judikát měl publikační číslo 2392).

„Sbírka Věstníku ministerstva spravedlnosti“ pod názvem „Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen (in der Beilage zum Verordnungsblatt des Justizministerium“ vycházela od roku 1885 do 1897. Již podle názvu vydávala rozhodnutí Nejvyššího soudu v občanských i trestních věcech a vycházela jako příloha Věstníku ministerstva spravedlnosti. Otiskovala právní věty i celá rozhodnutí z oficiální knihy judikátů a Repertoria nálezů Nejvyššího soudu. Dala by se nazývat tedy oficiální sbírkou, neboť vycházela nákladem c.k. dvorské a státní tiskárny. Posledním ročníkem byl ročník XIII v roce 1897, končící judikátem s publikačním číslem 1376.⁹⁶

Úřední sbírku z přílohy Věstníku ministerstva spravedlnosti a soukromou sbírku⁹⁷ nahradila nově sbírka „Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes in Civil und Justizverwaltungssachen (Neue Folge)“, která byla opět přikládána k Věstníku ministerstva spravedlnosti a k časopisu „Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung“.

Judikát neobsahoval název či nadpis, ale zahrnoval právní větu s hlavičkou identifikující originální rozhodnutí. Narační část zabírala jen jeden krátký odstavec a následovalo odůvodnění (*Gründe*). Rozhodnutí byla různým způsobem anonymizována (např. „Josef K.“ nebo jen iniciály „J. K.“ nebo strany byly pojmenovány A, B, C atd.) a anonymizována byla i místa („město P.“).⁹⁸

Vydávání judikatury v oblasti správního práva je stále trochu zahaleno mlhou, neboť není úplně vyjasněno, zda v době monarchie vycházela oficiální sbírka soudu. Samotný zákon o zřízení správního soudu o žádné zákonné sbírce nehovoří.⁹⁹ Ale v jednacím řádu soudu se vyskytuje zmínka o tom, že „rozhodnutí, kteráž učiní obecné shromáždění nebo finanční úplně shromážděný senát, též rozhodnutí, kteráž se týkají platnosti nějakého nařízení, zapsána bud'te do zvláštní sbírky“.¹⁰⁰ Není ale zatím doloženo, že by taková sbírka c. k. správního soudu vycházela.

Také ve druhém jednacím řádu c. k. správního soudu z roku 1907 se mluví výslovně o „sbírce nálezů správního soudu“.¹⁰¹ Pokud by situace byla analogická s následující dobou první republiky, pak by tuto funkci mohla plnit i sbírka vycházející nákladem soukromým (stejně jako tzv. „Bohuslavova sbírka“). Nová republika totiž převzala v počátku kompletně legislativu v oblasti správního soudnictví.

Jedinou známou sbírkou vydávající judikaturu c. k. správního soudu je tzv. „Budwinského sbírka“ s oficiálním názvem „Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes“ (s citační zkratkou VerwGHSlg.), jež vycházela od roku 1878 do roku 1934. Sbírka byla založena Adamem, svobodným pánem Budwinským, nejdříve sekretářem soudu a pak předsedou senátu Nejvyššího správního soudu. Byl to právník polského původu (jeho jméno znělo správně Budwiński).

Sbírka byla vydávána v nakladatelství Manz ve Vídni. Budwinski sbírku redigoval až do své smrti, do ročníku 1899 (svazek XXIII). Pak na něj navázal Rudolf Alter, a to od ročníku 1900 do ročníku 1908 (svazek XXXII), a sbírka byla na Budwinského počest od tohoto ročníku přejmenována na „Budwinski's Sammlung der Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes“. Od ročníku 1909 do ročníku 1918 byl hlavním editorem celé sbírky August, svobodný pán z Popelky.

Tento český právník byl možná nejvýznamnějším Čechem, který se v době monarchie prosadil na nejvyšších soudních postech císařství ve Vídni. Narodil se 25. dubna 1854 v Brně. Zajímavé je, že už jeho otec F. L. Popelka, původem ze Strážnice, udělal také velkou kariéru jako soudce. Začínal jako soudce v Uhrách, pak působil v Brně a nakonec ukončil službu jako dvorní rada nejvyššího soudního dvora ve Vídni. Za své zásluhy byl oceněn Leopoldovým řádem, a byl dokonce povýšen do rytířského stavu.

Jeho syn vystudoval práva ve Vídni a po promoci v roce 1880 se vrátil domů do Brna a pracoval zde u finanční prokuratury. Z ní ale brzy odešel a založil si vlastní advokátní praxi. Stal se nejvýznamnějším brněnským advokátem v trestních věcech a velkou intelektuální osobností celého města. Roku 1899 byl jmenován jako soudní rada k Nejvyššímu správnímu soudu ve Vídni. Jako první a jediný Čech se dokonce stal senátním prezidentem tohoto soudu a byl pověřen vedením jeho polooficiální sbírky rozhodnutí.

Inhned po vzniku republiky a zřízení soudu byl v listopadu 1918 jmenován předsedou (prezidentem) nového Nejvyššího soudu v Brně. Tuto funkci, kromě jednoho roku, kdy byl ministrem spravedlnosti v úřednické Černé vládě (v letech 1920–1921), vykonával až do roku 1930. Neformálním důvodem, proč nebyl jmenován předsedou Nejvyššího správního soudu, ale Nejvyššího soudu, bylo také to, že v Brně, kde Nejvyšší soud sídlil, byl doma. Druhým důvodem také prý bylo to, že neměl příslušné kontakty na nejvyšších vládních místech v Praze, kde nikdy v životě pracovně nepůsobil.¹⁰²

Po vzniku rakouské republiky se při vydávání sbírky střídali různí editoři. Vydávání bylo ukončeno v roce 1935 (ročníkem 1934, svazek LVII). Od ročníku 1898 se sbírka dělila na administrativní a finanční řadu.

Nejvyšší správní soud byl zřízen zákonem č. 36/1876 ř. z. a tato sbírka tak plnila funkci polooficiální sbírky od samého jeho počátku. První svazek vyšel v roce 1878 a obsahoval 182 rozhodnutí z prvního roku existence soudu 1876/1877. Prvním publikovaným rozhodnutím bylo č. j. 231 ze dne 26. října 1876.¹⁰³

Judikáty ve sbírce se po formální stránce dělily na právní větu (*Sentenz*) a odůvodnění (*Entscheidungsgründe*). Obsahovaly i hlavičku se jmény stran sporu a výrok. Judikát nezahrnoval název či nadpis, jen občas bylo před právní větou uvedeno rejstříkové heslo. Rozhodnutí, jež byla přijata po projednávání v neveřejném jednání, neměla ve sbírce text odůvodnění. Texty bylo možno nalézt v „Rakouském časopise pro správu“ („Österreichische Zeitschrift für Verwaltung“) od dr. Jägera.¹⁰⁴ Ve stejném časopise byla otiskována usnesení pléna soudu. Rozhodnutí nebyla anonymizována.

Z neperiodických sbírek je možno zmínit např. tzv. „Adlerovu-Clemensovou sbírku“ („Sammlung von Entscheidungen zum Handels-Gesetzbuche“) od Leopolda Adlera a Roberta Clemense s prvním svazkem z roku 1867, vydaným u Wilhelma Braumüllera ve Vídni. Zahrnovala všechna rozhodnutí nejvyššího soudního dvora z obchodní oblasti a vybraná rozhodnutí vrchních soudů, to jest od roku 1863 do roku 1867, otištěná v rakouských periodících.

Judikáty zde byly publikovány v klasické formě s právními větami a odůvodněním. Ke každému roku byly přiřazeny dané judikáty, ale všechny obdržely vzestupná publikační čísla. Ve starších rozhodnutích byly publikovány pouze právní věty. Právní věty byly stručné a přehledné, většinou opravdu s jedinou větou a na jednu řádku a pro lepší orientaci byly vtištěny tučně. Anonymizace probíhala tak důkladně, že i obce byly označovány jako X nebo Y, stejně jako osoby.¹⁰⁵

Také vyšel neperiodický sborník judikátů „Sammlung strafrechtlicher Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtes als Casationhofes 1850–1871“, uspořádaný J. Glaserem a redigovaný L. Adlerem, K. Krallem a J. von Waltherem. Byl vydán 1873 a druhou, trestní řadou doplňoval původní sbírku Glaser-Unger, která obsahovala jen občanskoprávní judikaturu. Dále byly např. vydány sborníky judikatury věnující se konkrétním oblastem práva, jako Fritschova a Hartigova sbírka (od roku 1901 do 1915).¹⁰⁶

Pokud shrneme první etapu moderní éry naší právní kultury od konce 18. století, můžeme konstatovat, že publikace judikatury nenásledovala trend moderní kazuistické kodifikace ve formě zákoníků.

Ostatně i oficiální publikace právních předpisů byla zavedena v rakousko-uherské monarchii až po revolučním roce 1848. Do té doby vycházely polooficiální sbírky právních předpisů, které byly také zřízeny až na konci 18. století v počátku přelomové éry státu a práva v našem regionu.

Jelikož panovník a stát jednoznačně nastoupili cestu jediného všeobecně závazného primárního pramene práva ve formě právních předpisů, nebyl ani důvod a potřeba zavádět oficiální pravidelnou publikaci soudních rozhodnutí. Ale ve vydávání takových sbírek judikatury se neangažovaly ani soukromé subjekty, jako např. právnická nakladatelství.

Až do revoluce v roce 1848 nevycházely ani jednorázové sborníky judikatury, natož periodické sbírky soudních rozhodnutí. Na počátku 50. let 19. století se objevily první neperiodické sborníky judikatury a na konci 50. let vznikla konečně první pravidelná sbírka judikatury Nejvyššího soudu.

Forma sbírek a samotných judikátů v této době vykristalizovala do podoby, jakou známe z dnešních sbírek judikatury. Odůvodnění rozhodnutí byla editory značně zkracována a vynechávány byly velké pasáže. Bylo také obvyklé anonymizovat texty rozhodnutí již od úplného počátku moderních sbírek. Vyskytovaly se i zobecněné právní závěry rozhodnutí ve formě právních vět, uměle vytvořených a připojených k textu rozhodnutí.

Stručně řečeno, vznikla tradice pravidelných sbírek nejvyšších soudů, sbírek vycházejících po ročních a vybíraných vždy z nejnovějších rozhodnutí daného soudu za kalendářní rok. Sbírkami vedli dlouhodobě uspořadatelé, kteří byli i autory upravených judikátů a právních vět. Dnešní sbírky judikatury jdou ve šlépějích těchto prvních moderních sbírek judikatury.

České sbírky judikatury v 19. století

Tradice periodických sbírek rozhodnutí v českém jazyce se za Rakouska-Uherska nerozšířila. Až do vzniku republiky nejsou dostupné informace o jediné pravidelně vydávané sbírce. Pokud už byla nějaká souborná sbírka výjimečně vydána, bylo to v jazyce německém.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, první moderní neperiodická sbírka judikatury byla pravděpodobně v němčině sestavená sbírka „Vollständige Sammlung“, vydaná v Karlových Varech roku 1852 Hugo Worlem u nakladatele Franieka.¹⁰⁷

Další neperiodický sborník judikatury na českém území vyšel v němčině v roce 1867 v Brně. Moravský zemský soudní rada Gregor Anton Branowitzter vydal sbírku „Die Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes über Fragen des materiellen und formellen Wechselrechtes“ tiskem a nákladem u Carla Winikera.¹⁰⁸

Branowitzterova sbírka se hlásila k návaznosti na sbírku Peitlerovu. Již název napovídá, že se zaměřil pouze na rozhodnutí z oboru směnečného práva. Sbíрка byla určena především pro notáře a advokáty.¹⁰⁹ Uspořadatel se snažil pokrýt nejstarší rozhodnutí od roku 1850, kdy byl zřízen první centrální jednotný Nejvyšší soud pro celou rakouskou monarchii (*Obersten Gerichts und Casationhof*) ve Vídni (vyhlášen patentem č. 325/1850 ř. z. z 8. srpna 1850).

Sbíрка obsahovala texty dotčených právních předpisů. K nim byly podle jednotlivých paragrafů přiřazeny jen právní věty. Na okraj by mohlo být zajímavou historickou otázkou, jestli tento autor je Jiří Branowitzter, který byl arcibiskupským archivářem a knihovníkem v olomoucké knihovně metropolitní kapituly v letech 1837–1849.¹¹⁰

Celá struktura sbírky je postavena na textech právních předpisů a ke každému ustanovení jsou přiřazeny judikáty. Hesla nebo právní věty jsou přiřazeny již ke každému konkrétnímu ustanovení a jsou společné pro více rozhodnutí. V textech jsou anonymizovány jen fyzické osoby, ale už ne osoby právnické. To je velmi moderní praxe i pro dnešní dobu a mnoho sbírek by si z ní mohlo vzít poučení. Samotná rozhodnutí jsou někdy uvedena jen základními identifikačními údaji jako číslo jednací a datum a místo textu mají jen další právní větu, specifickou pro jedno konkrétní rozhodnutí.¹¹¹ Ve sbírce je možno najít také texty plenárních usnesení (*Plenar Entscheidung*).¹¹²

První mohutnější vlna vydávání sborníků judikatury přišla v českých zemích až v 80. letech 19. století. Můžeme se domnívat, že většímu rozvoji publikace judikatury v českých zemích a v českém jazyce napomohlo i vydání tzv. Stremayrových jazykových nařízení v roce 1880. Zavedla zrovnoprávnění češtiny s němčinou ve vnějším úředním styku.¹¹³ Ještě významnějším psychologickým podnětem bylo vydání tzv. Badeniho jazykových nařízení z roku 1897, která zrovnoprávňovala češtinu i ve vnitřním úředním styku.¹¹⁴

Dá se předpokládat, že do té doby nebyla potřeba vydávat nějaké sbírky rozhodnutí na českém území. Sbířky už vycházely v hlavním městě monarchie s jednotným právním systémem a úředním jazykem (německým). Zároveň také nemohly být do té doby k dispozici texty soudních rozhodnutí v češtině.

V němčině vyšla také další česká sbírka judikatury, a to od M. Černého. Vyšla ve Vídni i Praze v nakladatelství A. Haase roku 1889 a jmenovala se „Handbuch der Gesetze, Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes, Ministerial-Verordnungen und Landeschulraths-Erlässe über das Königreich Böhmen. 1869–1888“.

Možná první sbírkou judikatury v moderním smyslu vydanou v českém jazyce byl výběr z Budwinského sbírky, přeložený F. L. Popelkou, soudcem Nejvyššího soudu ve Vídni, který v Praze roku 1885 vlastním nákladem otiskl sbírku „Nálezky c. k. správního soudu za 1876–1884“.

Jeho syn August Popelka, pro změnu soudce Nejvyššího správního soudu ve Vídni, vydal v roce 1913 sborník judikátů Nejvyššího správního soudu za roky 1909–1911

„Administrative Rechtssachen. Das Judicatenbuch des k.k. Verwaltungsgerichtshofes“. S tímto významným českým právníkem jsme se setkali již u Budwinského sbírky, jejímž editorem se později stal.

Jednou z prvních sbírek rozhodnutí vydaných již v českém jazyce byla ve Vídni otiskovaná „Sbírka obecních církevních nařízení c. k. evangel. vrchní rady augsb. a helv. vyznání“ (nákladem vrchní církevní rady evangelické církve augšpurského vyznání v roce 1898).

Jinou z prvních česky vydávaných sbírek obsahujících vybraná soudní rozhodnutí se stala také „Sbírka příkladů žádostí a usnesení knihovnic“, vydaná J. V. Bohuslavem roku 1899 u nakladatele Karla Reyla.¹¹⁵ Bohuslav vydal před vznikem republiky více sborníků judikatury.

Vycházelo i mnoho dalších sbírek judikatury od různých uspořadatelů v německém jazyce ve Vídni, z nichž některé byly ve výše uvedených sbírkách i citovány.¹¹⁶

Pokud se pro úplnost podíváme na druhou polovinu rakousko-uherské monarchie, můžeme stručně konstatovat, že uherské sbírky judikatury začaly vycházet ještě později, od konce sedmdesátých let 19. století.¹¹⁷

Nemůžeme zatím najít důkazy o publikaci pravidelných sbírek soudních rozhodnutí na českém území psaných v českém jazyce v době monarchie.

Ani o publikaci periodických sbírek v německém jazyce na českém území nejsou zmínky. Byly jen nárazově vydávány sborníky judikatury, které shrnovaly a zpracovávaly rozhodnutí vydaná za určité období nebo jen na určité téma.

První z těchto neperiodických sbírek vyšly v němčině v 50. letech 19. století. Pro německé znění hovořily pravděpodobně důvody jako úřední řeč nebo ten fakt, že vyšly v českých městech, kde měli německy mluvící spoluobčané výrazný podíl nebo dominovali (např. Brno nebo Karlovy Vary).

V češtině vyšly takové první neperiodické sborníky judikatury mnohem později, a to až v 80. letech 19. století. Ale i sborníků bylo, jak v češtině, tak v němčině, na našem území minimum. Až do vzniku republiky v roce 1918 se tradice periodických sbírek judikatury v naší právní kultuře neprosadila. Aplikující právníci si vystačili s polooficiálními pravidelnými sbírkami judikatury vydávanými vídeňskými nakladatelstvími.

Shrnutí vývoje publikace soudních rozhodnutí moderní éry od počátku 19. století do roku 1918

Počátek 19. století a především období po roce 1848 by bylo možné bez pochyb nazvat zásadním zlomovým bodem v české právní kultuře, a tedy i v oblasti zveřejňování textů soudních rozhodnutí. Po období velkých kodifikací se začala vytvářet moderní forma právní kultury, která v podstatě přetrvala ve své základní podobě dodnes a zformovala tak styl právní kultury ve středoevropském prostoru tak, jak ho dnes známe.

První specializované sbírky se objevily po roce 1848 ve vídeňském prostředí, kde v sídle vlády, parlamentu a nejvyšších soudních stolic bylo přirozené, že se právníci z nejvyšších soudních, vládních a univerzitních postů snažili jako první nějakým přehledným způsobem zpřístupňovat texty soudních rozhodnutí nejvyšších soudních instancí.

V českém prostředí se praxe vydávání takových sbírek v českém jazyce bohužel až do vzniku republiky neujala, a proto česká znění soudních rozhodnutí nejvyšších

instancí můžeme čerpat pouze z překladů uveřejněných v odborných právnických časopisech.

III. Publikace soudních rozhodnutí v periodikách do roku 1918

Druhým způsobem publikace soudních rozhodnutí, vedle specializovaných sbírek soudních rozhodnutí, může být otištění v různých odborných časopisech.

V našich zemích dokonce publikace judikatury v časopisech předběhla publikaci ve specializovaných samostatných sbírkách rozhodnutí o značnou dobu. Zatímco první rakouské sbírky rozhodnutí začaly vycházet až na konci 50. let devatenáctého století, publikace judikatury v časopisech lze vystopovat již ve 20. letech 19. století. Jak již bylo výše poznamenáno, stát neměl zájem a necítil potřebu oficiálně publikovat vybranou judikaturu ve specializovaných sbírkách. Iniciativa byla tedy pouze na straně soukromých nakladatelů. Ti počali první moderní judikaturu publikovat v časopisech, a ne v samostatných sbírkách rozhodnutí.

Důvodem jistě byla větší pružnost časopisů ve zpracování a publikování judikatury – mohly rychle reagovat na nové aktuální kauzy a své autory nechat zpracovat vydaná rozhodnutí soudních instancí do dalšího čísla, to jest do měsíce, někdy i do týdne. Také státní cenzura jistě hůře kontrolovala obsah jednotlivých čísel periodik než u sbírek, které vycházely v delších intervalech a samostatně.

První periodika s publikovanou judikaturou v rámci celé monarchie

Podle dosavadních výzkumů byl jedním z prvních odborných časopisů vycházejících v německém jazyce pro celou rakouskou monarchii (v hlavním městě Vídni), ne-li vůbec prvním, „*Zeitschrift für österreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde*“, vydávaný již od roku 1825, s posledním ročníkem v roce 1849. Hlavním redaktorem byl Vincenc August Wagner, profesor obchodního a směnečného práva na vídeňské univerzitě, člen dvorské legislativní komise, a nakladatelem i tiskařem byl J. D. Gottinger z Vídně. Časopis nabízel rubriku „*Rechtsfall*“ (Právní případ), kde byla otiskována komentovaná soudní rozhodnutí v anonymizované formě. Neobsahovala vytvořené právní věty ani jiné indexační údaje, ale zahrnovala časopisecký název i se jménem autora, který rozhodnutí pro časopis komentoval (např. „*Rechtsfall über Staatsbürgerschaft und den Gerichtsstand...*“¹¹⁸ nebo „*Criminalrechtsfall*“¹¹⁹), a to poměrně podrobně. Judikáty na několika stránkách rozebíraly právní a skutkové okolnosti případu s výtahem z odůvodnění.

Dalším z významných prvních odborných právnických časopisů byl časopis „*Der Jurist*“. Od prvního ročníku v roce 1839 se zde vyskytovaly pravidelně v rubrice „*Partikularentscheidungen*“ anonymizované judikáty s právními větami. Mimochodem prvním judikátem bylo rozhodnutí z českých zemí pod názvem „*Successionfall: in das mährische Fideikommiss E. und R.*“¹²⁰ Judikát ještě neobsahoval právní větu, ale byla již dodržována anonymizace i v nadpisu. V pozdějších ročnících byla rubrika judikátů pojmenována jako „*Rechtsfall*“.¹²¹ Rozhodnutí obsahovala poměrně rozsáhlé právní věty a velmi stručný výtah z případu, většinou na jednu stránku. Kromě této rubriky se objevovala i samostatná komentovaná rozhodnutí, která na větším prostoru několika stránek přinášela velkou část textu z odůvodnění vybraných rozhodnutí, ale bez právních

vět. Rozhodnutí byla komentována např. zakládajícím šéfredaktorem časopisu Ignácem Wildnerem.¹²²

Kromě těchto odborných právnických časopisů počala vycházet ke konci 19. století i další právníká periodika v němčině, a to především ve Vídni jako centru monarchie i právníkého života.¹²³ Některá z nich publikovala judikáty ve svých rubrikách praktických příkladů.

Mezi nejvýznamnějšími pozdními vídeňskými právníckými časopisy lze vyzdvihnout např. „Juristische Blätter“, vycházející od roku 1872. Judikáty publikované v tomto periodiku byly velmi často citovány a znovu otištěny v jiných českých odborných magazínech i v pozdějších odborných publikacích.¹²⁴

Magazín od prvního ročníku nabízel přílohu judikatury, od druhého čísla pojmenovanou speciálně jako „Právní naučení“ („*Rechtsprüche*“).¹²⁵ Byla zde také publikována oficiální interní sbírka Nejvyššího soudu „Kniha judikátů“ („*Judikatenbuch*“).¹²⁶ V posledním válečném ročníku 1918 nebyla zařazena příloha. Judikáty byly vloženy přímo do textu samotných článků časopisu.¹²⁷

Vídeňské právnícké časopisy založily tradici publikace moderní judikatury v našem regionu. Ustavily strukturu, jak je judikát členěn, a také institut právních vět, stejně jako tradici editace a anonymizace textu rozhodnutí. Od nich převzaly tento styl tvorby judikátů až později vzniklé sbírky rozhodnutí.

První periodika s publikovanou judikaturou na českém území

Na rozdíl od publikace sbírek rozhodnutí byly české země velmi aktivní v publikaci judikatury v odborných časopisech. První z českých časopisů počal publikovat soudní rozhodnutí již tři roky po prvním vídeňském časopise.

Prvním z časopisů moderní doby (po době osvíceneckých kodifikací konce 18. století) na našem území, který začal na svých stránkách pravidelně otiskovat a komentovat texty soudních rozhodnutí, byl s velkou pravděpodobností „Časopis katolického duchovenstva“.¹²⁸

Začal vycházet v roce 1828 – podnět k jeho založení dal kněz, spisovatel a národní buditel Alois Karel Vinařický, v té době arcibiskupský ceremonář a sekretář, pozdější vyšehradský kanovník.¹²⁹ Časopis byl věnován zájmům katolické teologie (a to teoretické i praktické). Začal vycházet nejprve pod názvem „Časopis pro katolické duchovenstvo“.¹³⁰ Nakladatelem a vydavatelem byla zpočátku pražská arcibiskupská konzistoř, a to až do roku 1848, kdy se vydávání i redakce ujal Jan Valerián Jirsík. Prvními redaktory byli kanovníci kapituly sv. Víta Mikoláš Tomeček a Václav Václavíček.¹³¹ Časopis zanikl v roce 1852.

Časopis byl obnoven roku 1860 Vinařickým a byl změněn jeho název. Po roce 1876 byl časopis orgánem vědeckého odboru Křesťanské akademie v Praze, od roku 1921 orgánem Československé bohoslovecké fakulty v Praze a Spolku sv. Cyrila a Metoděje, od 1924 orgánem Akademie sv. Tomáše Akvinského a Klubu duchovenstva čsl. strany lidové.

Vzhledem ke svému předpokládanému primátu mezi českými časopisy lze předpokládat, že časopis byl vůbec prvním českým novodobým periodikem, které otiskovalo texty judikatury. Byl tištěn latinkou a psán analogickým pravopisem. Texty rozhodnutí se samozřejmě týkaly primárně tématu náboženství. Vydávání časopisu skončilo v roce 1949 (ročník 89).

První judikát byl otištěn ve druhém ročníku 1829 v rubrice „*Případy z církevního práva*“. V předmluvě k této rubrice dr. Josef Helfert zdůrazňuje, že dle rozvrhu časopisu mají být jeho

součástí i případy z církevního práva. Zavazuje se čas od času některé zaslat. Autor zdůrazňuje, že není důležité, zda jsou případy reálné, nebo vymyšlené, důležitý je správný právní výklad. Judikát nemá právní větu ani nadpis či jiné indexační údaje, jen shrnutí skutkových okolností v prvním odstavci a pak právní argumentaci v dalších odstavcích.¹³²

V časopise byla i nepravidelně uveřejňována soudní rozhodnutí. Již od počátku vydávání byly judikáty anonymizovány a také publikovány nepravidelně. V některých ročnících nebyly vůbec obsaženy. Komentována zde byla rozhodnutí (rezoluce) plenárních schůzí kongregace de Sacramentis schválená papežem. Dále také byly komentovány dekrety kongregace, případně dekrety dalších církevních orgánů a jiné vydané akty. Pro naše účely byla nejdůležitější třetí forma otištěných a komentovaných rozhodnutí. Byla to rozhodnutí obecných soudů (především Nejvyššího soudu, Nejvyššího kasačního soudu a Nejvyššího správního soudu).

V první fázi časopisu neměly judikáty žádnou přidanou indexační hodnotu ani názvy. Sestávaly jen z komentovaného textu rozhodnutí. Později od 70. let byly judikáty otiskovány i v rubrice „*Kronika*“. V této části byly v krátkých článkách zpracovány různé problémy a mezi nimi byla někdy i soudní rozhodnutí ve formě komentáře v anonymizované formě. Obsahovala nadpisy podobné těm v článkách neprávní povahy, např. „*Legitimace dítka po smrti otcově*“.¹³³ Od 90. let 19. století byly v rubrice „*Směs*“ v rámci kroniky publikovány již judikáty ve formě odpovídající sbírkám rozhodnutí, zajímavosti byly většinou převzaty z časopisu Právník.

V pozdější době (na počátku 20. století) přebíral časopis i komentovaná rozhodnutí z časopisu Právník nebo z Lidových listů. Ve 20. letech 20. století byla vedena pravidelná rubrika, v níž byl pravidelně v každém čísle publikován judikát. Judikáty zahrnovaly právní větu i krátké odůvodnění.¹³⁴

Pravděpodobně prvním českým odborným právníckým periodikem byl časopis „*Themis*“ s podtitulem „*für Rechts und Staat Wissenschaften*“, tištěný v Praze, ale pouze v němčině. Zakladatelem a redaktorem byl Josef Veselý, profesor občanského práva na Univerzitě Karlově a referent českého zemského soudu. První ročník vyšel již v roce 1835.

Ve formě jednotlivých článků byla autory poskytována i komentovaná anonymizovaná soudní rozhodnutí. Nebyla vytvořena ve formátu judikátu s právní větou, ale nabízela poměrně rozsáhlé pasáže z odůvodnění všech instancí v případě. Např. ve třetím ročníku 1837 byl otištěn judikát bez právní věty „*Über die Nachtfolge in eine erledigte Primo, Sekundo oder Tercio Genitur bei Fideikommissen*“, který byl ale poměrně obsáhlý, a dokonce byl rozdělen na narační část a na odůvodnění soudu prvního i druhého stupně s důslednou anonymizací.¹³⁵ V pozdějších ročnících byly judikáty ještě více sofistikovaně strukturovány, sice stále bez právních vět, ale s podrobně členěnými pasážemi pro argumentaci každé soudní instance v případě, jako např. judikát „*Ist die Exekution durch Veräußerung oder durch Einantwortung einer Schuldforderung mit Vortheil zu wählen?*“¹³⁶ Postupně byla v Praze zakládána i další právnícká periodika tištěná v němčině, z nichž některá otiskovala judikaturu.¹³⁷

První český právnícký časopis v českém jazyce

Můžeme předpokládat, že vydáváním vídeňského časopisu „*Der Jurist*“ v němčině bylo inspirováno založení prvního odborného právníckého časopisu v českém jazyce pod stej-

ným jménem, totiž pod názvem „Právník“. Poprvé vyšel pro rok 1861. První ročník vydali J.U.D. Rudolf kníže z Thurn-Taxisů, Karel Jaromír Erben a J.U.D. Jan Jeřábek jako „hlavní pořadatelé“ v Praze, a to tiskem a nákladem Antonína Renna.

Roku 1863 nevyšel celý ročník a od ročníku 1864 se časopis obměnil, začal být vydáván jako orgán Jednoty právníké v Praze. Nakladatelem a vydavatelem byl E. Grégr. Redaktory Právníka byli od roku 1864 do roku 1918 postupně mimo jiné právník a poslanec František Fáček, autor obecního řádu v Čechách. Dále to byl profesor ústavního a správního práva Jiří Pražák, budoucí děkan a rektor, a také profesor a budoucí rektor Jaromír Haněl. Dalšími redaktory časopisu byli např. budoucí rektor Josef Stupecký a poslanec a právní filozof Josef Trakal. Další v řadě byl budoucí děkan právníké fakulty a první rektor Univerzity Karlovy v nové republice prof. Karel Hermann-Otavský, odborník na směnečné právo. Později mezi nimi byli i významný pražský advokát Jan Heller a významní čeští odborníci v oboru občanského práva prof. Emanuel Tilsch a prof. Václav Hora.

V úvodním čísle vysvětlila redakce (v příspěvku nazvaném „*Naše úloha*“) důvod vydávání tohoto časopisu. Zdůrazňovala, že vydávání započalo v dobách těžkých, obzvláště pro vydávání vědeckých časopisů, navíc zabývajících se speciální vědou. V dobách, kdy je život národní a literární svázán s politikou. Autoři si dali za úkol vydobýt pro právní vědu důležitější místo v rámci akademického světa i společnosti. Podle nich bylo třeba v rámci české literatury vybudovat nový obor, který do této doby ležel ladem.

Lze tedy vyvozovat, že do té doby se právní věda na našem území pěstovala pouze v německém jazyce. Radostně autoři konstatovali, že je ihned po počátku vydávání časopisu začal podporovat stav právníký. Právníci velmi přivítali dosud chybějící periodikum pro právní vědu v českém jazyce. Především je vyzdvížena plodná spolupráce s právníky z úřadů a to, že se zapojil také advokátní a notářský stav, naopak byl zdůrazněn nezájem ze strany studentů práv.¹³⁸

Redakce se podle svých slov snažila – i přes výrazné obtíže s vydáváním – sestavit takový časopis, aby si přišel na své každý z oborů. Přitom se výslovně inspirovala zahraničními časopisy a jejich stylem a formou moderní právní vědy. Také jasně deklarovala, že mohly vzniknout nejasnosti a těžkosti ohledně terminologie právních institutů, která byla v té době stále nevyjasněná a neustálená. Proto prý záměrně vycházeli ze staré české právníké frazeologie a terminologie. To je také důvod, proč se autoři výrazně věnovali českým historickým právním památkám.¹³⁹

Již od prvního ročníku byly v časopise publikovány judikáty. Prvním publikovaným rozhodnutím vůbec bylo rozhodnutí s názvem „*Může-li právní důvod (Rechtstitel) v žalobě uvedený, v postupu stručného řízení měněn býti?*“¹⁴⁰ Neobsahoval právní větu a skládal se vlastně se tří spojených rozhodnutí od první až po třetí instanci, což je velmi zajímavý styl, který ale nebyl v naší publikační praxi následován. Po velmi krátké narační části, kdy shrnul skutkové okolnosti, pokaždé vymezil důvody čili odůvodnění každé instance. Nebyl anonymizován a zabral asi dvě a půl strany. Obsahoval iniciály autora, který ho zpracoval. Druhým rozhodnutím byl judikát vrchního zemského soudu bez právní věty a názvu a byl již anonymizován.

Druhý ročník obsahoval také jen několik málo rozhodnutí, ale již přinesl judikát poprvé s právní větou, která zněla: „*Sekvestrovi přísluší právo k neobmezenému nakládání i s takovými částmi sekvestrovaného stavení, jež exekut co vlastníků, jinak byl zadal poprvé,*

nežli dán byl pod sekvestraci.“¹⁴¹ Anonymizace nebyla stále systematická, neboť např. město bylo anonymizováno, ale ne vždy byli anonymizováni účastníci. Většinou účastníci v trestních věcech nebyli anonymizováni, a v civilních věcech naopak byli.

S novým vydavatelem se od třetího ročníku v roce 1864 změnil i přístup k vydávání judikátů. Byla zřízena speciální rubrika „*Praktické případy*“, která se opakovala několikrát do roka s mnohem větším množstvím judikátů než dříve. Rozhodnutí nebyla anonymizována, ale jména byla smyšlena, což bylo výslovně uvedeno – a mělo tak být činěno i v budoucnosti.¹⁴² Judikáty obsahovaly stručné právní věty bez názvů a s několikastránkovým odůvodněním. Právní věty byly krátké a obecné, s velmi srozumitelně formulovaným pravidlem, snadno aplikovatelným i pro dnešní praxi, např.: „*Když i jiná osoba při vyrovnávacím řízení některému věřiteli slíbí zvláštní výhody, jest smlouva neplatna.*“¹⁴³ Rozhodnutí pocházela od Nejvyššího soudu, vrchního zemského soudu i od soudů krajských. Zvýšila se četnost judikátů, kterých bylo v řádu desítek za rok. Od prvního ročníku obsahoval časopis také staré středověké nálezy zemské s právními větami.

Po roce 1918 byla stále publikována rubrika „*Praktické případy*“, později přejmenovaná na rubriku „*Z právní praxe*“.¹⁴⁴ Nabízela rozhodnutí Nejvyššího soudu s vytvořenými vlastními právními větami od autorů příspěvků, judikáty nebyly přebírány ze sbírek rozhodnutí.

V roce 1948 nový komunistický režim změnil původní formu a obsah Právnicka opravdu velmi rychle a razantně. Ještě původní poslední číslo vyšlo 31. března 1948, hned potom bylo vydávání přerušeno. Až v září 1948 se časopis vrátil, ale už s jiným vedením redakce, kdy prof. Hoetzela nahradil Viktor Knapp. Ten byl pověřen totálním přebudováním na vzorné socialistické periodikum – od ročníku 1949 byl šéfredaktorem s úplně obměněnou redakční radou.

V novém redakčním úvodu, koncipovaném tak, jako kdyby časopis opravdu začal znovu vycházet, bylo jasně vysloveno socialistické směřování, a to velmi útočnou ideologickou rétorikou, oslavující nový režim a nově přijímaný právní řád s novou Ústavou 9. května. Vyslovuje se jasný příkaz změny aplikace a interpretace: „*Při výkladu nového řádu nelze vystačit s myšlenkovou výzbrojí získanou při poznávání práva dřívějšího.*“

Nový časopis Právnick vznikl spojením původního Právnicka a časopisu „*Právní praxe*“. Redakce hodlala změnit směr právní vědy od německé (klasické) k nové, sovětské a „*nečinit rozdíl mezi teorií a praxí*“.¹⁴⁵ Nakolik přikládají noví redaktoři důraz na praxi, bylo paradoxně ukázáno, když v příštím ročníku 1950 byl otištěn už jen jediný judikát (rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 17. listopadu 1949, čj. R XX 258/49-1), který byl taky vůbec posledním.¹⁴⁶

Další periodika vydávaná v českých zemích

Pokud se vrátíme zpět na do 19. století, uvidíme, že další, druhá velká vlna nových právnických časopisů přišla až na sklonku 19. století v 90. letech. Počaly je vydávat především právníké jednoty v Čechách v Praze a na Moravě v Brně.

Známým právnickým časopisem, který se objevil nově na trhu, byl časopis Spolku českých advokátů v Království českém „*Právníké rozhledy*“, vydávaný od roku 1899. Ještě první ročník vyšel pod názvem „*Časopis českých právníků*“. Byl vydávaný nakladatelstvím Leschinger v Praze. Jeho vydávání šlo ruku v ruce se založením spolku, který byl nově zřízen proto, že „*advokátní komora jest nespůsobilou a malomocnou míti péči o zájmy*

advokátů české národnosti“.¹⁴⁷ Zřízení vlastního českého periodika, stejně jako spolku, bylo evidentně reakcí na poměry v mocnářství, kde čím dál tím více emancipovaná česká většina byla se svým postavením nespokojena. Také jazykové postavení již nebylo vyhovující a čeští advokáti cítili potřebu mít vlastní české periodikum.

Již od počátku se objevily judikáty v rubrice „*Praktické případy*“, kde byla komentovaná rozhodnutí bez právních vět, ale s obsažnými hesly v nadpise (např. „*Příspěvek ku jazykové praxi u soudů slezských*“).¹⁴⁸ V anonymizovaném textu byly shrnuty skutkové okolnosti a právní otázky, zmíněny důvody pro rozhodnutí a vysloveny závěry. V následujících ročnících byly vytvářeny i právní věty a více strukturován text judikátu.

Specifickým přínosem pro publikaci judikatury byla příloha v každém čísle časopisu nazvaná „*Hlídká nálezů c. k. nejvyššího soudního dvora*“. Nabízela právní věty otiskované v různých jiných odborných periodikách, jako byl *Právník* nebo *Juristische Blätter*. Právní věty byly řazeny podle oborů a předpisů a vázány k jednotlivým ustanovením.

Na toto periodikum navazoval list „*Česká advokacie*“, a to již od roku 1915 vydávaný *Jednotou advokátů v Praze*. V rubrice „*Zpraxe*“ se někdy nacházela komentovaná rozhodnutí bez právních vět. Další rubrikou nabízející upravená soudní rozhodnutí byla např. rubrika „*Z daňové judikatury*“, v níž byly přetištěny judikáty z Bohuslavovy sbírky.¹⁴⁹

List „*Česká advokacie*“ obsahoval stejně jako jeho předchůdce přílohu „*Hlídká rozhodnutí*“, kde byla otiskována judikatura. V každé příloze bylo vždy přibližně 6–10 anonymizovaných judikátů a každý zabíral maximálně půl strany. Judikáty v této řadě měly přidělena vlastní publikační čísla, byly tvořeny z právních vět, z hlavičky se základními údaji o rozhodnutí, z krátkého shrnutí skutkové a právní stránky a z výběru z textu odůvodnění.

Právníká jednota moravská v Brně počala vydávat „*Zprávy Právníké jednoty moravské*“ od ročníku 1892 a časopis skončil 26. ročníkem v roce 1917. V prvním ročníku se nacházela upravená rozhodnutí ve formě komentovaných zpráv, spíše koncipovaná jako vzory než konkrétní judikáty.¹⁵⁰ Od druhého ročníku 1893 už byla rubrika přímo pojmenována jako „*Praktické případy*“ a soudní rozhodnutí byla zpracována již do klasické formy judikátu s zvláště vypracovanými právními větami a odůvodněním. Rozhodnutí byla anonymizována a pocházela i od nižších soudů, např. od Vrchního moravsko-slezského zemského soudu. Byla dodávána a podepsána jednotlivými přispěvateli do časopisu.¹⁵¹

Od téhož ročníku byla zavedena i nová rubrika „*Nové nálezy*“, kde byly uveřejněny právní věty vytvořené z rozhodnutí Nejvyššího soudu. Později byla rubrika přejmenována na „*Přehled rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu v jiných časopisech uveřejněných*“.

Přeměnou *Zpráv* vznikl „*Časopis pro právní a státní vědu*“, který začal být vydávan od roku 1918 a jehož vydávání pokračovalo až do roku 1948, s přerušením v době protektorátu v letech 1944–1945 (celkově měl 29 ročníků). Důvodem přeměny byla situace v roce 1918 na konci války, kdy brněnská právníká komunita cítila šanci na vznik nové české univerzity v Brně. Počala koncipovat časopis především s teoretickým zaměřením, aby dal vznik platformy pro pěstování právní vědy na Moravě. Na rozdíl od svého předchůdce, který se věnoval především praktickým příkladům a judikatuře, se nový časopis vyloženě věnoval teorii. Nepřekvapí to ve spojení s informací, že od počátku redigoval časopis prof. František Weyr. Svůj záměr výslovně odůvodnil tím, že je potřeba potlačit praktické zaměření časopisu a podporovat vznikající brněnskou právníkou akademickou obec, která se již v květnu 1918 připravovala na vznik druhé české právníké fakulty.¹⁵²

Ve dvou rubrikách „*Judikatura (Praktické případy)*“ a „*Přehled rozhodnutí nejvyššího, správního a říšského soudu*“ byl dán velký prostor zpracovaným rozhodnutím a v rubrice „*Hovorna*“ byl ponechán prostor na vyjádření kritiky k publikovaným rozhodnutím. Ale už od ročníku 1921 se ani jedna z těchto rubrik judikatury nevyskytovala.¹⁵³ Judikatura byla od ročníku 1922 úplně vyčleněna do zvláštní, samostatné přílohy „*Přehled rozhodnutí ze všech oborů právních*“. V samotném časopise se objevily zbytky judikatury ještě v ročníku 1938, kde byly opublikovány právní věty z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.¹⁵⁴

V českých zemích se do vzniku republiky objevily i další odborné právnícké časopisy, z nichž některé publikovaly soudní rozhodnutí.¹⁵⁵

Závěr

S ohledem na výše uvedené skutečnosti je zřejmé, že tak jako vydávání periodik bylo vřdobytkem až modernější doby. Fenomén publikace soudních rozhodnutí v periodikách se objevil až na počátku 19. století.

Publikace upravených textů soudních rozhodnutí v časopisech byla nenahraditelnou součástí české, resp. rakousko-uherské právní kultury, a plnila zásadní funkci při zprostředkovávání textů soudních rozhodnutí odborné i laické veřejnosti.

Vedle specializovaných sbírek soudních rozhodnutí plnila periodika nezbytnou osvětovou funkci: Zpřístupňovala často jinde nepublikovaná rozhodnutí nejvyšších, ale i nižších soudů a zaplňovala tak značné mezery v dostupnosti těchto textů.

Pro českou právní kulturu v rámci rakousko-uherské monarchie měly právnícké časopisy ještě mnohem zásadnější význam, neboť pouze na jejich stránkách bylo možno texty soudních rozhodnutí nejvyšších vídeňských soudních instancí nalézt přeložené do českého jazyka. V českém jazyce za dob monarchie periodická sbírka soudních rozhodnutí nevycházela.

Poznámky

¹ Jireček, H. (ed.): *M. Viktorina ze Všehrd O právích země české knihy devatery. VII. kniha, 27. článek, odstavce 2, s. 335.* Praha, Všehrd 1874.

² Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Olomoucký kodex Václava z Jihlavy.* Praha, ČSAV 1963, s. 88.

³ Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské.* Brno, Československý akademický spolek Právnický 1947, s. 41.

⁴ Vojáček, L. – Schelle, K. – Knoll, V.: *České právní dějiny.* Plzeň, Aleš Čeněk 2008, s. 88.

⁵ Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé,* s. 42.

⁶ Klabouch, J.: *Staré české soudnictví.* Praha, Orbis 1967, s. 363–368.

⁷ Vojáček, L. – Schelle, K. – Knoll, V.: *České právní dějiny,* s. 90.

⁸ Nález z 5. října 1437, *Matthiae A. 5, Z. z. 1500,* s. 112. In *Archiv český. Díl druhý, 1842,* publ. číslo 179, s. 392.

⁹ Kocman, A.: *Průvodce po státním archivu v Brně.* Brno, Krajské nakladatelství 1954, s. 172.

¹⁰ Např. Chlumecký, R. v.: *Die Landtafel des Markgraftumes Mähren.* Brno 1856. Matějka, F.: *Moravské zemské desky II. Kraj Olomoucký 1480–1566.* Brno, Zemská banka pro Moravu a Slezsko 1948. Kalina, T.: *Moravské zemské desky II. Kraj Brněnský 1480–1566.* Praha, SNU 1950. Rohlík, M.: *Moravské zemské desky III. Kraj Brněnský 1567–1641.* Praha, SPN 1957.

¹¹ Klabouch, J.: *Staré české soudnictví,* s. 20, 369.

¹² Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Jevíčský kodex.* Praha, ČSAV 1964, s. 134.

¹³ Hoffmann, F.: *K oblastem českých práv městských. Studie o rukopisech,* 1975, roč. 14, s. 27–67.

¹⁴ Vojáček, L. – Schelle, K. – Knoll, V.: *České právní dějiny,* s. 122.

¹⁵ *Ibid.,* s. 127.

¹⁶ Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé,* s. 41.

¹⁷ *Ibid.,* s. 46.

- 18 Brandl, V.: *Kniha rožmberská*. Praha, Jednota právnická 1872, s. 75.
- 19 *Ibid.*, s. 96.
- 20 *Ibid.*, s. 75.
- 21 Brandl, V.: *Kniha rožmberská*, s. 68–69.
- 22 Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé*, s. 46.
- 23 Čáda, F.: *Skladba českých právních knih z doby předhusitské*. Brno, náklad vlastní, 1928, s. 16.
- 24 Čáda, F.: *České právní knihy v době předhusitské*. Brno, náklad vlastní, 1928, s. 9.
- 25 Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé*, s. 46.
- 26 Jireček, H. (ed.), *M. Viktorina ze Všehrd*, s. 335.
- 27 *Ibid.*, III. kniha, 9. článek, odstavec 2 a 3, s. 115.
- 28 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha tovačovská – její rukopisy*. Praha, Ústřední archiv ČSAV 1969, s. 79.
- 29 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha tovačovská*. Praha, Ústřední archiv ČSAV 1967, s. 21.
- 30 Brandl, V.: *Kniha tovačovská*. Brno, náklad vlastní, 1868, s. 79.
- 31 *Ibid.*, s. 79.
- 32 Čáda, F.: *Povšechné dějiny československé*, s. 46.
- 33 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha tovačovská – její rukopisy*, s. 81.
- 34 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha drnovská*. Praha, Ústřední archiv ČSAV, 1972, s. 7.
- 35 Brandl, V.: *Kniha drnovská*. Brno, náklad vlastní, 1868, s. 13.
- 36 *Ibid.*, s. 29.
- 37 *Ibid.*, s. 28.
- 38 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha drnovská*, s. 8.
- 39 *Ibid.*, s. 26.
- 40 *Ibid.*, s. 28.
- 41 Jireček, H.: *Spisy právnické o právu českém v XVI. století*. Vídeň, náklad vlastní, 1883, s. 189.
- 42 Spáčilová, L.: *Olomoucký písař Jindřich Polan a jeho soudní řád z roku 1550; příspěvek na konferenci Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Olomouc, 2004. <http://www.vkol.cz/cs/aktivita/konference-a-odborna-setkani/13--rocnik-odborne-konference/clanek> 2004, s. 3.
- 43 Francěk, J.: *Hrdelní soudnictví v Čechách v 16.–18. století*. In: *Česká města v 16.–18. století*. Praha 1991, s. 43.
- 44 Čáda, F.: *Zemské zřízení moravské z roku 1535*. Praha, Česká akademie věd a umění 1937, s. 137.
- 45 *Ibid.*, s. 45.
- 46 Kreuz, P. – Martinovský, I.: *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a zřízení o ručnicích)*. Dolní Břežany, Skriptorium 2007, s. 128.
- 47 *Ibid.*, s. 215.
- 48 Baxa, B.: *Dějiny práva na území Republiky československé*. Brno, Československý akademický spolek Právnický 1935, s. 15.
- 49 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Kniha drnovská*, s. 7.
- 50 Kapras, J.: *Přehled právních dějin zemí České koruny. Díl 1–2. Právní prameny a dějiny státního zřízení*. 5., přeprac. Vydání. Praha, J. Kapras 1935.
- 51 Brandl, V.: *Libri citationum et sententiarum I–VI*. Brno, Moravské místodržitelství, 1872–1895. Bretholz, B.: *Libri citationum et sententiarum VII*. Brno, Moravské místodržitelství 1911.
- 52 Brandl, V.: *Libri citationum et sententiarum I*. Brno, Moravské místodržitelství 1872, s. 259.
- 53 Např. *Liber informationum et sententiarum pro Uherské Hradiště*. In: Flodr, M.: *Nálezy brněnského městského práva*. Svazek I. Brno, Archiv města Brna, 2007, s. 9.
- 54 Čelakovský, J.: *Registra soudu komorního*. In: *Archiv český. Díl VII*. Praha, Bursík a Kohout, 1887, s. 446.
- 55 *Registra II a list A. 6a*, publ. číslo 322, *Registra soudu komorního*. *Archiv český. Díl VII*. Praha, Bursík a Kohout 1887, s. 532.
- 56 *Registra II a list A. 6b*, publ. číslo 324, *Registra soudu komorního*. *Archiv český. Díl VII*. Praha, Bursík a Kohout 1887, s. 533.
- 57 *Registra II a list B. 10b*, publ. číslo 341, *Registra soudu komorního*. *Archiv český. Díl VII*. Praha, Bursík a Kohout 1887, s. 548.
- 58 Vojáček, L. – Schelle, K. – Knoll, V.: *České právní dějiny*, s. 128.
- 59 Čáda, F.: *Studie o rukopisech. Olomoucký kodex Václava z Jihlavy*, s. 86.
- 60 *Ibid.*, s. 88.
- 61 Čelakovský, J.: *Povšechné české dějiny právní*. Praha, náklad vlastní, 1892, s. 8.
- 62 *Ibid.*
- 63 Flodr, M.: *Brněnské městské právo. Zakladatelské období*. Brno, Matice moravská 2001, s. 65.
- 64 Kocman, A.: *Průvodce po státním archivu v Brně*. Brno, Krajské nakladatelství 1954, s. 259.
- 65 *Ve fondu Rakouské národní knihovny*, <http://aleph.onb.ac.at>.
- 66 *Ibid.*
- 67 Luby, Š.: *Dějiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vydání. Bratislava, Iura Edition 2002, s. 92.
- 68 *Ibid.*
- 69 *Celým názvem Planum tabulare sive Decisiones Curiales per Exc. Deputationem a piee memoriae Imperatrice et Regina Hungariae Diva Maria Theresia eatenus ordinatum collectae et in ordinem redactae anno 1769*.

- ⁷⁰ Celým názvem *Sententiae Excelsae Curie Regiae* intra annum 1769 quosque videlicet *Decisiones Curiales in Plano Tabulari* extenduntur et *Generalium Regni iudiciorum Terminum* post Pascha anni 1823 incidentem inclusive latae, exceptis sententiis I. *Tabulae Regiae Judicariae simpliciter approbatoris digestae*.
- ⁷¹ Zachováno ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>. Dalšími uherskými sbírkami církevního práva byly později např. *Curiae Hatarozatok, Melleklet a Jogtudomaynyi Közlöny-höz*. z roku 1874.
- ⁷² Luby, Š.: *Dejiny*, s. 93.
- ⁷³ *Ibid.*, s. 95.
- ⁷⁴ *Ibid.*, s. 96.
- ⁷⁵ Čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918.
- ⁷⁶ V judikátech uveřejněných v prvorepublikových sbírkách můžeme vidět odkazy na tyto prameny, stejně jako např. v komentáři Všeobecného občanského zákoníku od Roučka a Sedláčka, kde se často citují rozhodnutí kurie a jejich sbírek judikatury.
- ⁷⁷ Pod č. 2/1852 ř. z., 3/1852 ř. z. a 4/1852 ř. z.
- ⁷⁸ *Obersten Gerichts und Casationhof* v Vídní (vyhlášen patentem č. 325/1850 ř. z. z 8.srpna 1850).
- ⁷⁹ Nejvyšší rozhodnutí z 17. 3. 1848.
- ⁸⁰ Celým názvem „Darstellung des Wapen- und Adelsbeweises nach den Gesetzen Österreichs in Verbindung mit dem allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, der Gerichtsordnung, Heraldik und Diplomatik zu historischen und juristischen Entscheidungen“ s podtitulem „Nebst einem praktischen Theile über Verwandtschafts-, Abstammungs- und Standes-Prozesse und Proben der alten Häuser Kinsky, Hoyos, Attems (etc.)“, ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>.
- ⁸¹ Celým názvem „Vollständige Sammlung aller zu der Finanz-Ministerial-Verordnung vom 9. Febr. 1850 und zu den prov. Gesetzen vom 9. Febr. und 2. Aug. 1850 über Gebühren von Rechtsgeschäften, Urkunden, Schriften und Amtshandlungen nachträglich erschienenen kaiserlichen Erlässe, Ministerial-Verordnungen, Erläuterungen und Entscheidungen“, ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>.
- ⁸² Čl. 6 základního zákona státního č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské.
- ⁸³ Čl. 12 a čl. 14 základního zákona státního č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské.
- ⁸⁴ Bohuslav, J. V.: *Usnesení a rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu zapsaná do Knihy judikátů a Repertoria nálezů (právní věty)*. Právník, 1916, s. 3.
- ⁸⁵ *Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung*, ročník 1872, č. 70, resp. 89.
- ⁸⁶ Ve stejném roce 1853 vyšla další z prvních neperiodických sbírek v němčině, a to „Die grundsätzlichen Entscheidungen [...] über zweifelhafte Fragen des allgemeinen österreichischen Strafrechte od Eduarda Herbsta“ v nakladatelství Manz ve Vídní.
- ⁸⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Julius_Anton_Glaser
- ⁸⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Josef_Unger
- ⁸⁹ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*. 2. vydání. 1873, ročník 1, 1853, No. 1, s. 1.
- ⁹⁰ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*. 2. vydání. 1873, ročník 1, 1853, No. 298, s. 320.
- ⁹¹ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*. 2. vydání. 1873, ročník 1, 1853, No. 297, s. 319.
- ⁹² *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, ročník 46, 1909, No. 4481 (nová řada), s. 1.
- ⁹³ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*. 2. vydání. 1873, ročník 1, 1853, No. 299, s. 321.
- ⁹⁴ http://de.wikipedia.org/wiki/Anton_Hye_von_Glunek
- ⁹⁵ *Sammlung der geschöpften Erkenntnisse des k.k. österreichischen Rechtgerichtes*, ročník 1, 1869–1873, vydáno 1874., No. 1, s. 1.
- ⁹⁶ *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen (in der Beilage zum Verordnungsblatt des Justizministerium)*, ročník 13, 1897, s. 130.
- ⁹⁷ Sbíрка *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes in Civilsachen* byla založena roku 1887 redaktorem R. Nowakem z listu *Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung*, který jako jediný vydával výběr z oficiální *Knihy judikátů Nejvyššího soudu*; tato nová Nowakova sbírka také výhradně otiskovala nálezy z oficiální interní sbírky Nejvyššího soudu.
- ⁹⁸ *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen (in der Beilage zum Verordnungsblatt des Justizministerium)*, ročník 11, 1895, s. 11.
- ⁹⁹ Zákon č. 36/1876 ř. z., o zřízení správního soudu.
- ¹⁰⁰ § 30 nařízení č. 94/1876 ř. z., jímž se vyhláší jednací řád c. k. správního soudu.
- ¹⁰¹ § 16 nařízení č. 209/1907 ř. z.
- ¹⁰² Vácha, J.: *August Popelka. Soudcovské listy*, ročník XIX, 1938, s. 300.
- ¹⁰³ *Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes*, ročník I, 1876, No. 1, s. 1.
- ¹⁰⁴ *Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes*, ročník I, 1876, s. V.
- ¹⁰⁵ *Sammlung von Entscheidungen zum Handels-Gesetzbuche*. 2. vydání. 1891, s. 2.

- 106 Viz inzerát na titulní straně prvního svazku sbírky Sammlung der geschöpften Erkenntnisse des k.k. österreichischen Rechtgerichtes, svazek 1, 1874.
- 107 Ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>.
- 108 Českého území se týkala také sbírka rozhodnutí církevního práva, vydaná v Řezně roku 1869 nákladem Friedricha Pusteta pod názvem Erkenntnisse der Österreichischen Gerichte in Folge der Erlässe des böhmischen Episkopates vom 3 und 24 Juni 1868.
- 109 Die Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes über Fragen des materiellen und formellen Wechselrechtes. 1867, titulní strana.
- 110 Čtvrtletník Vědecké knihovny v Olomouci, <http://www.vkol.cz/data/soubory/krok/krok0401.pdf>.
- 111 Die Entscheidungen, s. 35.
- 112 Např. plen. usnesení z 1. 10. 1861, č. 6314.
- 113 Pro Čechy ministerské nařízení č. 14/1880 čes. z. z., ze dne 19. 4. 1880, a pro Moravu min. nařízení č. 12/1880 mor. z. z., ze dne 19. 4. 1880.
- 114 Pro Čechy ministerské nařízení č. 12/1897 čes. z. z., ze dne 7. 4. 1897, a pro Moravu min. nařízení č. 26/1897 mor. z. z., ze dne 22. 4. 1897.
- 115 Stejný autor vydal další z prvních českých sbírek judikatury, a to překlad Knihy judikátů a výběr z ní, a to pod názvem „Usnesení a rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu zapsaná do Knihy judikátů a Repertoria nálezů (právní věty)“ roku 1916.
- 116 Např. Sammlung wechselrechtlicher Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes (ed. Czelechowsky), Sammlung von Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes (ed. Wagner), Die grundstzlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes (ed. Herbst), Die Rechtsprechung des k.k. obersten Gerichtshofes (ed. Links), Eisenbahnrechtliche Entscheidungen der Österreichischen und Ungarischen Gericht (ed. Roell).
- 117 Kindl, V.: Judikatura čl. soudů o církvi, náb. společnostech a duchovenstvu, publikovaná v letech 1948–89. In: Malý, K., Soukup, L. (eds.): Vývoj práva v Československu v letech 1948–1989. Praha, Karolinum 2004, s. 560.
- 118 Zeitschrift für österreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde, ročník 1827, s. 227.
- 119 Ibid., s. 286.
- 120 Der Jurist, ročník I, 1839, s. 1.
- 121 Der Jurist, ročník IX, 1843, s. 79.
- 122 Der Jurist, ročník I, 1839, s. 381.
- 123 Např. Allgemeine österr. Gerichtszeitung (1850–1926) s rubrikou Rechtsfall; Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich (od 1852) s rubrikou Entscheidungen; Gerichtshalle (1857–1918) s judikatorní rubrikou Rechtsprechung; Österreichische Zeitschrift für Gesetzgebung und Rechtsprechung (od 1877) s rubrikou judikatury Principielle Entscheidungen; Österreichische Zentralblatt für das juristische Praxis (od 1883) s rubrikou Rechtssprechung; Die Spruchpraxis: Revue über die Rechtsprechung in den obersten Instanzen der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder (1884–1914) s rubrikou Verfassung; Österreichische Richterzeitung s rubrikou Die Judikatur, list vydávaný českými právníky v Černovicích na Haliči (1904–1907); Österreichische Zeitschrift für Strafrecht (1910–1920) s rubrikou Aus der Praxis; Österreichische Zeitschrift für Eisenbahnrecht (1911–1915) s rubrikou Eisenbahnrechtliche Übersicht.
- 124 Např. ve Zprávách Právnícké jednoty moravské nebo Komentáři k Československému obecnému občanskému zákoníku
- 125 Juristische Blätter, ročník I, 1872, č. 1, s. 9.
- 126 Juristische Blätter, ročník I, 1872, č. 28, s. 373.
- 127 Juristische Blätter, ročník XLVII, 1918, č. 3, s. 34.
- 128 Na tuto okolnost jako první upozornil V. Kindl ve svém příspěvku Církevní právo. In: Antologie české právní vědy. Praha, Univerzita Karlova 1993, s. 91.
- 129 <http://encyklopedie.brna.cz>
- 130 Časopis pro katolické duchovenstvo, ročník I, 1828, titulní list.
- 131 Časopis pro katolické duchovenstvo, ročník II, 1829, titulní list.
- 132 Časopis pro katolické duchovenstvo, ročník I, 1828, s. 196.
- 133 Časopis katolického duchovenstva, ročník XXVII, 1886, s. 233.
- 134 Nález NSS z 19. 1. 1924, sp. zn. 710/24. Časopis katolického duchovenstva, ročník 1924, s. 221.
- 135 Themis, 1837, s. 77.
- 136 Themis, 1849, s. 3.
- 137 Např. Mitteilungen des deutschen Juristenvereines in Prag (1869–1884) s navazujícím Prager Juristische Vierteljahresschrift (1885–1915).
- 138 Právník, ročník I, 1861, č. 1, s. 5.
- 139 Ibid.
- 140 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 1860, č. j. 15136. Právník, ročník I, 1861, s. 110.
- 141 Právník, ročník II, 1862, s. 347.
- 142 Právník, ročník III, 1864, s. 27.
- 143 Ibid., s. 18.
- 144 Právník, ročník LXXIII, 1932, s. 368.
- 145 Právník, ročník 88, 1949, s. 2.

- ¹⁴⁶ Právník, ročník 89, 1950, s. 259.
- ¹⁴⁷ Časopis českých právníků, ročník I, 1899, č. 1, s. 2.
- ¹⁴⁸ Časopis českých právníků, ročník I, 1899, č. 2, s. 19.
- ¹⁴⁹ Česká advokacie, ročník XXIII, 1939–1940, s. 106.
- ¹⁵⁰ Zpráva o IV. řádné schůzi jednoty z 2. 4. 1892. Zprávy Právnícké jednoty moravské, ročník I (1892), s. 62.
- ¹⁵¹ Zprávy Právnícké jednoty moravské, ročník II, 1893, s. 30.
- ¹⁵² Časopis pro právní a státní vědu, ročník I, 1918, předmluva.
- ¹⁵³ Časopis pro právní a státní vědu, ročník IV, 1921, č. 1, s. 74.
- ¹⁵⁴ Časopis pro právní a státní vědu, ročník XXI, 1938, č. 1, s. 46.
- ¹⁵⁵ Např. časopis Správní obzor, redigovaný J. Hoetzelem (vydáváný 1909–1919), s rubrikou Hlídka nálezů. – Oproti tomu Sborník věd právních a státních (1901–1948), vydávaný PF UK a založený B. Riegerem, nenabízel žádnou judikaturu; dále v němčině vycházel např. Juristische Vierteljahresschrift, Organ des Deutschen Juristenvereins in Prag (1885–1918) s rubrikou Rechtsprechung, který navazoval na Mitteilungen des Deutschen Juristenvereines (1869–1885) s rubrikou judikatury pojmenovanou Entscheidungen.